

UPPSALA
UNIVERSITET

Ord men inga visor

En jämförande masterstudie om humanitära organisationers policy kring dialog och mänskliga rättigheter i relation till praktiskt genomförande av flyktingläger

Författare: Moa Ekstrand
Handledare: Oscar Almén

Teologiska institutionen
Uppsala Universitet
Vårtermin 2015, 30hp

Abstract

The average time for an individual to be located in a refugee situation is 17 years. That people are fleeing for such a long period of their life means that a large part of their human rights can easily be neglected. This study examines the humanitarian organizations MSB's and UNHCR's implementation of refugee camps and how they allow refugees to play a part in this process. This essay intends to examine the policy the organizations adhere to, namely the internationally recognized handbooks Handbook of Emergencies and The Sphere Project. Empirical material is based on a qualitative interview method where a comparison between policy and practice is investigated. Employees of organizations and experts on refugee camp design, management and urban planning have served as respondents in this study. The city planning theory *collaborative rationality* is used to examine the empirical data to answer how organizations work with refugee camps, if a dialogue processes occur between organizations and refugees, and what benefits the theory can provide. This is followed by a discussion regarding the human rights of the refugees and whether these are considered in the implementation of the camp. A question raised in the discussion is whether a clarification of the concept could help the organizations' employees to meet the human rights of the refugees. The aim of this thesis is to create an interdisciplinary understanding across disciplinary boundaries. The idea is that the amalgamation of disciplines can improve the humanitarian organizations' work and aid refugees living conditions. This study highlights a discrepancy in the relationship between policy and practice in relation to the procedure manuals, but also in relation to refugees and the satisfaction of human rights. A majority of the respondents testify a wish that a dialogue should be conducted between the organization and the recipients of humanitarian aid but that issues such as time pressure, ignorance and power relations complicates this process. What is needed for an improvement of dialogue processes is that the organizations need to take clearer positions on how the practical implementation should play out which would more easily control their employees to execute their work. States need to review their approach to refugees and to take responsibility for the people who need help. Last but not least, the concept of human rights and Nussbaum's definition of it is offered as a suggestion as to how UNHCR and MSB could simplify their work to accommodate that the refugees are treated within the realms of the human rights legislation.

Key words: Refugee camps, human rights, collaborative rationality, dialogue, DIAD, Habermas, Nussbaum, Innes and Booher

Tack

Att leva är att lära, och allt jag har lärt mig i livet mynnar ut i just detta nu. För mig har denna uppsats satt mina livskunskaper på prov; vem jag är, vad jag vill och hur kan jag utöva dessa kunskaper. Den här uppsatsen är summan av en längre period än enbart de två åren som ett mastersprogram pågår. Den är summan av alla mina år i studiebanken och utanför skolans portar. Dessa år har kantats av både medgångar och motgångar, glädje och sorg. Men framför allt har de kantats av känslan av gemenskap och kamp.

Jag vill tacka, framför allt min familj. Min mamma Lena som alltid ställer upp, jag känner ingen som kämpat så hårt som du. Till dig, min syster Hanna som flyttar berg för min skull. Jenny och Joakim, ni som tar mig in och lyfter mig i alla situationer, bra som dåliga. Nellie, bara att du finns.

Jag vill tacka mina vänner, ni vet vilka ni är. Utan er, inget jag.

Jag vill tacka min handledare Oscar Almén. Jag har aldrig trott så mycket på denna studie som de gånger jag kommit från våra möten.

Jag vill tacka mina respondenter och de medarbetarna på MSB och UNHCR som gjort sitt yttersta för att hjälpa mig i min studie. Utan er hade detta inte varit möjligt.

Jag vill minnas min pappa, jag vet att du hade varit stolt över mig.

Sist men inte minst vill jag tacka mig själv, för att jag valde att fortsätta ;

Moa Ekstrand
Stockholm, 121015

Innehållsförteckning

Abstract	II
Tack	III
Innehållsförteckning	IV
1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsning	6
1.4 Centrala begrepp	7
1.5 Disposition	12
2. Tidigare forskning	13
2.1 Synen på den mottagande parten	13
2.2 Principer för planering	14
3. Teori	15
3.1 Habermas och kommunikativ rationalitet	15
3.2 Kollaborativ rationalitet	17
3.2.1 DIAD	18
4. Metod	21
4.1 Vetenskapsteoretisk ansats	21
4.2 Tillvägagångssätt och material	21
4.2.1 Kvalitativa intervjuer	23
4.2.2 Kvalitativ innehållsanalys	24
4.3 Operationalisering	25
4.4 Källkritik	26
4.5 Generalisering, validitet och reliabilitet	28
4.6 Etiska överväganden	30

5. Resultatredovisning	31
5.1 Policy om genomförande av flyktingläger	32
5.1.1 Analys kring policy om genomförande av flyktingläger	37
5.2 Genomförande och praxis av flyktingläger	41
5.2.1 Analys av genomförande och praxis av flyktingläger	49
6. Avslutande diskussion och slutsats	54
6.1 Utifrån teorin kollaborativ rationalitet, i vilken mån inkluderas flyktingar i det arbete humanitära organisationer för i genomförandet av flyktingläger samt vilka hinder kan stötas på i processen?	54
6.2 Vilket förhållningssätt beskrivs i The Sphere Project, Handbook for Emergencies och av respondenternas kring flyktingarnas åtnjutande av sina mänskliga rättigheter?	60
6.3 Slutsats	62
Referenser	66
Publikationer och böcker	66
Internetsidor	68
Intervjuer	68
Bilagor	69

1. Inledning

Konceptet mänskliga rättigheter är ett brett diskuterat ämne som under de senaste 60 åren blivit mer och mer centralt för nationell och internationell politik världen över. Begreppet menar att var människa på denna jord äger ett inneboende värde på grund av den enkla anledningen att vi är just människor. Förenklat kan det sägas att staten är den skyldige entiteten att tillgodose sina medborgare de rättigheter som de är berättigade till, enligt internationella lagar såsom FN:s Allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna. Till detta krävs en rad av traktat, reservationer och ratificeringar för staten att ta ställning till. I relation till detta befann sig år 2014 ungefär 60 miljoner människor på flykt i världen, inomstatligt eller utomstatligt. I dessa siffror ingår inte det stora antalet individer som flytt kriget i Syrien under året 2015. Just nu befinner sig det högsta antalet människor på flykt sedan andra världskriget (UNHCR 2015 s. 5).

Enbart en liten del av de individer som befinner sig på flykt lyckas ta sig till formella flyktingläger, resterande blir ofta kvar i sitt hemland som så kallad IDP:s (internally displaced person) eller lever på flykt som oregistrerad hos UNHCR. Beroende på situationen i hemlandet eller de rådande förhållandena inom konflikten riskerar många att inte få sina rättigheter tillgodosedda av den primära skyldighetsbäraren, den egna staten. Stora problematiska frågor kantas även flyktingläger i fråga om att individer ska få sina rättigheter tillgodosedda, exempelvis barns rätt att gå i skolan, tillgången till mat, hälsovård och förnödenheter eller möjligheten att ta sig därifrån. Fokus bör alltid ligga på individens möjlighet att få tillgång till basala nödvändigheter och sina mänskliga rättigheter. En flyktingsituation krävs alltid hanteras situationsanpassat men grundtanken för ett flyktingläger är att den enbart ska förekomma temporärt, alltså under en begränsad tidsperiod. Den ideala tanken med flyktingläger, som fick fart under andra världskriget, har ändrat karaktär rent praktiskt. Idag fungerar de inte längre som en tillfällig uppehållsort utan blir snarare en permanent bosättning för individer och familjer. Genomsnittstiden för en människa att befinna sig i en flyktingsituation är 17 år (Olivius 2014 s. 27).

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) är den humanitära enhet av FN som svarar för flyktingar och hanteringen av dessa internationellt. Deras arbete, liksom andra humanitära organisationer, bygger på snabb insats under begränsad tid. Myndighet för skydd och beredskap (MSB) är den organisation inom Sverige som för statens räkning ansvarar vid efterfrågan av stöd internationellt. Tillsammans arbetar organisationerna med att möta de behov som andra stater uttrycker i fråga om flyktingfrågor och lägeruppbyggnad (MSB 2015). Inom humanitärt bistånd* och just genomförande av flyktingläger är det många aktörer med många olika typer av kunskap som är del av processen, allt från ingenjörer till logistik och genusexperter. I arbete med utsatta människor, i utsatt miljö och under tidspress krävs sammanföring av olika kunskapsområden för att kunna utforma ett välfungerande och praktiskt flyktingläger för alla berörda. Detta sätter press på de individer och organisationer som jobbar inom dessa instanser. Tvärvetenskapliga studier är kunskap i olika ämnen som rör sig i gränsområdet kring varandra och skapar en integration ämnena emellan. Genom att i exempelvis arbeta med genomförande av flyktingläger tillämpa en tvärvetenskaplig ansats till kunskap kan förhoppningsvis fler behov tillgodoses. Denna uppsats ämnar utmana den traditionella diskursordningen i och med den icke-konventionella tvärvetenskapliga inriktningen i synen på kunskap. Sambandet mellan akut, temporärt humanitär organisationsarbetare och långbart utvecklingsarbete behöver stärkas, tillsammans med större förståelse mellan teoretisk och praktisk kunskap för att kunna förbättra arbetet och göra flyktingläger mer anpassade till de som tvingas befinna sig i dem. De senaste åren har kommunikation inom generell stadsplaneringsteori fått mer och mer kraft. Genom medveten planering kan det göras mycket för att förhindra segregation i den fysiska miljön och för att främja ett mer jämställt och humant samhälle. De fördelar som deltagande planeringsteori talar om kan eventuellt appliceras på flyktingläger och deras mottagare.

---

* Svenskt bistånd är grovt indelat i två typer av bistånd; humanitärt bistånd och långsiktigt utvecklingssamarbete. Humanitärt bistånd agerar i akut fas när nöden är som störst. Utvecklingssamarbete grundar sig på ett långsiktigt stöd för förbättrad utveckling i landet som berörs (Sida 2015).

1.1 Problemformulering

Flyktinglägren blir för många flyktingar en uppehållsbas för de som inte kan ta sig vidare till andra platser att ta skydd eller leva vidare på. Att många av dessa individer hamnar i ett dödsläge med svårigheter att antingen integrera sig i det landet de flytt till eller svårigheten att ta sig vidare till ett annat land att söka skydd i sätter stor press på det land som gett plats åt lägret. Människor fastnar helt enkelt i lägret utan möjlighet att få sina rättigheter tillgodosedda, utveckling eller tro på framtiden. Forskning menar i undersökningar att synen på flyktingar i läger ofta är att de behöver bli räddade med risk att de inte får möjlighet att uttrycka sina åsikter. En kritik som riktats mot humanitära organisationers arbete är den post-koloniala ordningen som organisationerna upprätthåller i och med inställningen gentemot flyktingarna. De blir sedda som passiva förvaringsmaterial. Det är i denna process viktigt att minnas att livet går vidare inom dessa läger, människor föds, dör, gifter sig och försöker få sina liv att fortsätta rulla. Kritik har även riktats gällande det genusarbete som de humanitära organisationerna för. Studier har visat att hos humanitära organisationer ses kvinnan som nyckelaktörer inom arbetet för förbättrad flyktingsituation. Dock menar forskare att istället för att förändra normen för kvinnans underordnade roll mot en mer jämställd relation mellan könen så används kvinnan som en aktör för ett förenklande av organisationens arbete (Olivius 2014 s. 27–28, 77). Trots att kvinnor är i majoritet av flyktingar är hon den som löper större risk att inte få sina basala nödvändigheter tillgodosedda. Hon har ofta inte heller en röst i beslutsprocesser som rör hennes vardag och liv (UNHCR 2008 s. 12). Problematiken med läger kan tillskrivas på många olika områden, allt från miljö, överpopulation i lägren, social och fysisk problematik för de individer som inte har något val än att ta sig till dessa läger. Forskning visar även på problematik kring situationen mellan att behöva leva i ett flyktingläger och försämrad hälsa (Van Damme 1995 s. 361). Intern kritik skriven av UNHCR påpekar att det arbete arkitekter i genomförande* av flyktingläger missar är att bejaka de social, politiska och kollektiva konsekvenserna som sker som effekt av deras arbete, ofta på grund av liten eller ingen lokal kunskap om den kontext de planerar för (Herz 2007 s. 4). Flyktingar i läger blir ofta utpekade som problematiska, omoraliska och farliga. Flyktinglägren bildar på detta sätt en entitet av kontroll samtidigt som det finns behov av vård, rehabilitering och reform. Organisationerna som arbetar i dessa kontexter eftersträvar en möjlighet att framkalla kapaciteter

---

* Med genomförande syftar denna uppsats till planering och uppförande av flyktingläger. Underhåll, beskydd och utveckling av flyktingläger ämnas inte ingå i denna benämning.

som autonomi, egenbestämmande och ansvar för att flyktingarna i framtiden ska kunna återinföras i ett ”normalt” samhälle (Olivius 2014 s. 26). Forskare inom flyktingfrågor menar att flyktingläger riskerar att ses som en filantropisk humanitär handling där arbetet med dessa individer föregås av en paternaliserande syn. Att flyktingar är skyddade av internationell lag i form av flyktingkonventionen och de mänskliga rättigheterna försvinner någonstans längst vägen till lägren där individernas rättigheter inte längre behandlas som grundläggande, eftersom tanken på deras existens enbart är temporära (Hyndman & Giles 2011 s. 367).

Historiskt har planering verkat under en top-down beslutsfattning där bland annat arkitekter och ingenjörer har varit de generella beslutsfattarna. Detta är en problematik som speglas inte minst på hur flyktingläger planeras. Den generella modellen, ”masterplan” som UNHCR använder sig av för genomförande av sina flyktingläger kan på många sätt kritiseras, beskriven i *Handbook for Emergencies*. Handboken verkar som en statisk plan på hur läger ska byggas vilket i sin tur kan te sig problematiskt. Att bygga ett flyktingläger i en torr atmosfär i norra Afrika till skillnad på ett tropiskt klimat i Colombia kräver helt olika strategier (Herz 2007 s. 5). Handboken innehåller enbart 16 sidor kring hur det praktiska arbetet med genomförande ska se ut (UNHCR 2007 s. 207–223). Det finns även ytterligare handböcker som organisationer kan använda sig av, *The Sphere Project* är ett exempel. Båda dessa nämna handböcker kommer i denna studie användas som empiriskt material för att studera vad UNHCR och MSB utgår från i sitt arbete i genomförande av flyktingläger. Även EU har tidigare arbetat fram arbetsmanualer för hur flyktingläger kan planeras och uppföras, kunskap baserad på flertalet olika ämneskunniga men som aldrig använts i verkligheten (Respondent 2 2015). Kritik har även riktats från forskare att de guidande dokument som vägleder arbetet med uppbyggnad av flyktingläger ofta enbart riktar in sig på de fysiska delarna av planering och missar de politiska och sociala konsekvenserna (Stevenson & Sutton 2011 s. 141). Det existerar kunskap och viljan att göra ett gott arbete är stor, men det skapar problematik då varje situation krävs hanteras situationsanpassat, något som de statiska handböckerna har svårt att förhålla sig till.

1.2 Syfte och frågeställning

I och med den problematik som idag kantar dagens flyktingläger och dess boende har tanken om denna uppsats fötts. Uppsatsen syftar till att granska organisationerna MSB och UNHCR:s arbete med genomförande av flyktingläger. Detta för att skapa en förståelse för arbetets gång, problem som organisationerna stöter på i sitt arbete men även se till deras utvecklingspotential i frågan om människans åtnjutande av sina rättigheter och basala nödvändigheter. Med hjälp av teorin *kollaborativ rationalitet* ser uppsatsen till hur organisationer arbetar idag, dels i relation till sin egen policy men även sedd ur medarbetares perspektiv. Uppsatsens fokus är att undersöka huruvida den policy som bekräftar flyktingarnas centrala position i arbetet med flyktingläger beskriven i UNHCR:s Handbook for Emergencies och den internationellt erkända handboken The Sphere Project i realiteten praktiseras, eller om det existerar en diskrepans mellan policy och praxis. Utgångspunkten är att granska på vilket sätt de mänskliga rättigheterna i denna process beskrivs och efterlevs samt om flyktingars rättighet till att uttala sig existerar. Uppsatsen önskar bidra med en ökad förståelse för deliberation som tillvägagångssätt för att förbättra situationen för de individer som befinner sig i flyktingläger, deras möjlighet att använda sina kapaciteter och påverka sin vardag, tillsammans med möjligheten att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Studien ämnar även inta en tvärvetenskaplig position i relationen mellan teori och empiri där stadsplaneringsteoris *kollaborativ rationalitet* appliceras på flyktingproblematik. Tanken är således att få en ökad förståelse för hur ämnen relaterade till flyktingläger, såsom stadsplanering och mänskliga rättigheter, på ett bättre sätt kan integreras för bredare perspektiv och ytterligare kunskapsutveckling. Frågeställningarna som grundar denna uppsats är:

1. *Utifrån teorin kollaborativ rationalitet, i vilken mån inkluderas flyktingar i det arbete humanitära organisationer gör i genomförandet av flyktingläger samt vilka hinder kan stötas på i processen?*
2. *Vilket förhållningssätt beskrivs i The Sphere Project, Handbook for Emergencies och av respondenternas kring flyktingarnas åtnjutande av sina mänskliga rättigheter?*

1.3 Avgränsning

Fokus i denna uppsats kommer ligga på två organisationer, den svenska statliga organisationen MSB och Förenta Nationernas (FN) internationella flyktingorgan UNHCR. Övriga humanitära organisationer och angränsande företag arbetandes med humanitär verksamhet kommer således inte beröras i denna undersökning. UNHCR är den ledande organisationen internationellt med störst makt att verka i de situationer flyktingar befinner sig i. MSB är den svenska filialen av svensk politik i praktiskt utförande av flyktingstöd. MSB kan alltså ses som (en av de) de verkställande makterna av den svenska politiken inom internationell humanitär verksamhet (MSB 2015).

Kollaborativ rationalitet har valts ut som teori för att bejaka den trend och sammanföra kunskap som gror inom planeringsteori och humanitärt arbete. Kommunikationsteorier grundas på tanken om en konflikt som behöver lösas (Booher & Innes 2010 s. 4). Så är inte fallet i denna uppsats. Utgångspunkten är att granska organisationers ägandeskap av en situation i relation till flyktingarna. Tanken med uppsatsen är således att bejaka möjligheten till en starkare tvåvägskommunikation mellan flyktingar och organisation. På så sätt skiljer sig situationen i denna uppsats i jämförelse med hur kollaboration rationalitetsteori tidigare har ämnats eller använts.

Teorin kollaborativ rationalitet bygger på kunskap och forskning utifrån kaosteori och komplexa system. Detta är givetvis ett relevant ämne i fråga om teorins uppkomst och bakgrund, där forskarna Innes och Booher relaterar kollaborativa processer till kaoshantering (Booher & Innes 2010 s. 30). Detta kommer dock inte undersökas vidare i denna uppsats. Studien förlitar sig på den teoretiska grund som kollaborativ rationalitet bygger på men kommer inte göra jämförelser mellan de kollaborativa processerna och kaosteori då detta inte anses relevant för studiens syfte.

Begreppen rationalitet och kollaboration kan tolkas och uttrycks på mängder olika sätt. I denna undersökning förhålls begreppen enbart till definitionen av kollaborativ rationalitet som Innes och Booher beskriver, se kapitel 5.2.

Politik är en stark faktor i situationen för varför individer tvingas på flykt men också i hanteringen av situationen i flyktingläger. Idag kan det inte sägas att det finns någon humanitär lösning för massförflyttningar. Det är en situation där behoven hos flyktingar balanseras och vägs mot de intressen som finns hos stater. Detta är en rent politisk fråga av både nationell karaktär i värdländerna och internationell hos alla jordens nationer (Hyndman 2000 s. 3). Detta kommer beröras i uppsatsens analys men inte undersökas ytterligare. Vidare ämnar inte uppsatsen att ta ställning till flyktinglägers existens eller ej. Detta är också en stark politisk fråga som kräver större plats i en diskussion än vad som tillgives denna uppsats.

Uppsatsen kommer inte att resonera kring lag, rätt och praxis i fråga om hur de mänskliga rättigheterna ska tillämpas i relation till flyktingarna. Den syn som tillämpas på beskrivningen av mänskliga rättigheter är den ur FN:s Allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter. Diskussion kring universalism och mångkulturalism, begreppet mänskliga rättigheter och vad dessa innebär har uteslutits. Detta för att en sådan diskussion skulle kräva en mycket större tidsram och sidantal. Syftet att inkludera mänskliga rättigheter är att ur ett tvärvetenskapligt perspektiv se på hur olika ämnen korrelerar och kan integreras med varandra, på ett sätt som är relativt nytt idag. Inkopporeringen av rättsetikern Martha C. Nussbaums tankar om mänskliga rättigheter ämnas komplettera den diskussion som förs om just flyktingars åtnjutande av sina mänskliga rättigheter samt organisationernas arbete för detta. Nussbaums teori om kapaciteter ämnas således inte att fungera som en ledande teori i studien utan enbart som ett komplement till diskussionen. Hennes tankar används som avstamp för individers möjlighet att granska sin vardag. Uppsatsen kommer inte heller att diskutera utseendet på förmågemodell som Nussbaum presenterar eller hur den ska tillämpas. Det är konceptet av förenklingen av mänskliga rättigheter jag som författare vill åt.

1.4 Centrala begrepp

MSB – Myndighet för skydd och beredskap. MSB är Sveriges statliga organisation som arbetar med bemötande, förbyggnad och hantering av kriser, katastrofer och olyckor. MSB arbetar främst nationellt men har även internationellt samarbete med andra länder i världen. Vid internationell insats får MSB uppdrag av främst Europeiska Unionen (EU), Styrelsen för inter-

nationellt utvecklingssamarbete (Sida) eller FN. Uppdrag stäcker sig från snabb krishantering till långsiktigt uppbyggande som exempelvis minhantering eller humanitär insats (MSB 2015).

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees. UNHCR:s mandat är att tillgodose internationellt skydd för individer i behov. Med detta menas återuppbyggnad av mänsklig värdighet, stöd för rekonstruktion av sociala strukturer, att individer ska förstå sina rättigheter och att finna hållbara och långsiktiga lösningar. UNHCR arbetar under relevanta lagtexter såsom internationella lagar om mänskliga rättigheter, internationell humanitär lag och internationell flyktinglag (UNHCR 2008 s. 11). UNHCR bildades efter andra världskriget för att hantera de flyktingströmmar som uppkom efter krigets slut och till stöd för de länder som tog emot flyktingarna. UNHCR:s mandat är att skydda och koordinera internationella aktioner med flyktingar inblandade då skyddet för dessa individer inte kan upprätthållas av deras hemstater. Likaså ska UNHCR fungera som ett stöd för de stater som tar emot flyktingströmmar, då detta kan destabilisera det egna landet. Under 2011 var nästan 34 miljoner individer under UNHCR:s paraply för behov av skydd och hjälp. I dagsläget tyder det även på att situationer som utvecklar och skapar flyktingproblematik enbart kommer öka, såsom miljöproblematik och sociala- och ekonomiska trender (UNHCR 2012 s. 5). UNHCR är den organisation som internationellt anses inneha den övervakande rollen över de länder som ratificerat Flyktingkonventionen (se nästa avsnitt). De mänskliga rättigheter är aktivt uttalat hos organisationen där dessa ska fungera som riktlinjer i deras arbete (Mason 1997 s. 37–40).

Flykting – en konventionsflykting beskrivs enligt FN:s deklaration ”Konvention angående flyktingars rättsliga ställning” kapitel 1.2 definition av begreppet flykting:

/.../ den som till följd av händelser, som inträffat före den 1 januari 1951, och i anledning av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politiska åskådning befinner sig utanför det land, vari han är medborgare, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att begagna sig av sagda lands skydd eller den som, utan att vara medborgare i något land, till följd av händelser som förut sagts befinner sig utanför det land, vari han tidigare haft sin vanliga vistelseort, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att återvända dit.

Flyktingars rättigheter beskrivs delvis i Flyktingkonventionen men de är även skyddade under ”Den allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter”. Detta menas exempelvis att varje individ har rätt till liv, hälsa, religionsfrihet, föreningsfrihet och så vidare (UNHCR 2007 s. 6). I dagsläget har enbart 148 av världens cirka 200 länder ratificerat Flyktingkonventionen och/eller tillhörande protokoll. Att tillägga befinner sig 40 procent av de individer som UNHCR arbetar med i länder som inte har anslutit sig till flyktingkonventionen. Tanken med konventionen är att ge individer möjlighet att få sina rättigheter tillgodosedda trots ett försämrat eller inget skydd alls från sina egna stater. Det internationella flyktingssystemet vilar på internationella traktat och sedvanerättsliga lagar där ansvar för flyktingar först och främst faller på statlig basis. Dock menar UNHCR att den starkaste principen för hantering av flyktingar bygger på solidaritet. Dessvärre är det många nationer som inte tar det ansvar som krävs för de individer som flytt. Problematik som uppstår är att det inte finns någon uttalad regel för hur eller när andra nationer ska gå in och stötta, vilket leder till att ansvaret faller på internationella organisationer som exempelvis UNHCR (UNHCR 2012 s. 10–12, 29). För människor som tvingats fly är valmöjligheterna kring boende mycket begränsat. Inom den internationella sfären talas det om att flyktingar innehar tre ”alternativ” i sin hantering av sin statslöshet; att återvända hem, omlokalisera sig i annat land och söka asyl eller lokalt integrera sig i på platsen de tagit sig till, oftast grannländer till hemlandet. 2011 befann sig 7.2 miljoner flyktingar i utdragen exil* då de inte hade något alternativ att ta till (UNHCR 2015 s. 11)

Beskydd (protection) – Begreppet beskydd är ett legalt begrepp i fråga om behoven hos individer för skydd och asyl. Primärt ligger beskyddandebegreppet av individer på den stat som en person tillhör. Att befinna sig i ett flyktingläger utanför sin egen stat gör att individen har svårt att tillgodose sina rättigheter. Det existerar idag inte heller några specifika lagar som pekar på hur ett värdland ska hantera eller förhålla sig till flyktingar i läger baserade på deras territorium. Dock kan olika överenskommelser inom FN och grundläggande lagar och principer, exempelvis mänskliga rättigheter krävas. Majoriteten av de länder som tar hand om flyktingar är grannar med det drabbade landet som människorna flyr ifrån. Många av dessa värdländer kan också vara ekonomiskt och socialt ansträngda, vilket gör att regeringen är ovilliga att erkänna flyktingarnas behov och rättigheter (Loescher 2003 s. 23).

---

* Utdragen exil menas med när mer än 25 000 flyktingar från samma land varit i exil längre än 5 år (Milner 2014 s. 151).

Mänskliga rättigheter - Grunden till vad mänskliga rättigheter är har en lång historia med många olika inslag av tanken på uppkomst, tradition och utövande. Dagens lagbindande rättigheter bygger på tanken om individen som enskild entitet där varje människa har samma rättigheter, samma värde och rätt till samma möjligheter. Efter andra världskriget upprättades ett mellanstatligt skydd där nationer idag kan ansluta och ratificera internationella traktat, så kallade folkrättsliga lagar. Som exempel kan nämnas FN:s Allmänna förklaring om mänskliga rättigheter från 1948. Stater kan även skydda sin befolkning genom att i sina grundlagar inrätta riktlinjer på hur människor ämnas bli behandlade. Utvecklingen som de mänskliga rättigheterna gått igenom har idag utvecklats till vad som kallas för tre ”rättighetsgenerationer”; den första består av politiska och medborgerliga rättigheter; den andra av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den tredje omfattas av grupprättigheter. Majoriteten av världens nationer har ratificerat den Universella deklARATIONEN om mänskliga rättigheter. Med detta innebär inställningen att de mänskliga rättigheterna är universella, alla är värda lika, oavsett hudfärg, kön, sexualitet, härkomst eller kultur. Länder som ansluter sig till internationella lagar innehar dock möjlighet att avstå från delar av konventioner eller att helt välja att inte anta dessa (Fisher 2007 s. 14–17, 23).

Mänskliga rättigheter enligt Nussbaum – Rättsetikern Martha C. Nussbaum är en av de forskare som är med och påverkar debatten kring individens möjligheter och mänskliga rättigheter. Hon placerar sig i den socialkonstruktivistiska gruppen där hon menar att känslor är sociala konstruktioner, lyckas vi förändra vår tro kommer vi också förändra våra känslor (Zivkovic 1995 s. 17). Nussbaum presenterar något hon kallar för ”förmågelistan”, en lista med mål för individens självförverkligande och mående (Andersson 2013). Nussbaum menar att ha egna möjligheter och val ingår i konceptet i att vara människa, oavsett kultur eller övertygelse. Kapacitetsperspektivet frågar vad individer vill och har kapacitet att göra, vilket kan ses som människans sätt att poängtera vad hen anser är värdefullt. Nussbaum menar att människan behöver uppfylla ett visst antal kapaciteter då detta är en naturlig uppsättning hos människan för att få leva ett gott och välmående liv. Den centrala förmågan är kopplad till människans känsla för värdighet och således viktig för hens känsla av ett gott liv. Centralt för Nussbaum är individers rättighetsanspråk som hon hävdar är nära kopplat till kapacitetsperspektivet. Alla ska ha rätt att leva över en minimigräns säger Nussbaum vilket hon kopplar ihop med ett jämlikhetsanspråk, att alla individer ska behandlas med samma respekt. Nussbaum talar om vikten av demokratiska överläggningar vid beslutsfattning om rätten till förmågor. Att medborgare ska ha möjlighet att överlägga om grundläggande politiska principer

anser hon är viktig. Hon menar att förmågelistan kan ha en avgörande roll i beslutsprocesser, exempelvis som avgörande källa till politiska beslut, ge underlag för juridisk tolkning av rättigheter och källa till lagstiftning om implementering av en rättighet. Staten innehar rollen som pliktbarare inför sina medborgare, vilket menas med uppfattning att de ska tillgodose ett värdigt liv där minst dessa tio centrala förmågor ska garanteras. Förmågorna som Nussbaum kategoriserat är liv, fysisk hälsa, kroppslig integritet, sinnen fantasi och tanke, känslor, praktiskt förnuft, samhörighet, andra arter och kontroll över den egna miljön (både politiskt och materiellt) (Nussbaum 2013 s. 42–43, 82, 127).

Nussbaum menar att människor har rättigheter enbart av principen att vara människa. Hennes lista över kapaciteter går mångt och mycket hand i hand med de rättigheter som FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, både den första och andra generationens rättigheter. Förmågemodellen kan relateras till de mänskliga rättigheterna på flertalet plan, tanken om värdighet existerar i båda modellerna och även tanken om skyldighet. I fråga om skyldighet på ett människorättsligt perspektiv är det oftast staten som ses som skyldighetsbäraren inför medborgarna, där varje individ på ett grundläggande plan ska få sina rättigheter tillgodosedda. Nussbaum menar att för att minimala rättvisa ska råda måste de tio förmågorna hon listat finnas tillgängliga. Genom att tala om kapaciteter istället för rättigheter tillskriver Nussbaum att starkare förutsättningar enbart ”rätt” krävs. Här pekar hon på frågor som lika utbildning eller makten över agendan som frågor där aktiva förutsättningar är ett måste för en jämlik position, till skillnad från rätt (Andersson 2013). Fördelen med att tala om rättigheter i form av förmågor är möjligheten att göra begreppet mer lättillgängligt. Rättigheter kan anses vara komplext, lagbundet och imperialistiskt. Nussbaum menar att genom att uttrycka det i förmågor öppnas rättigheterna upp till att bli mer lättillgängliga, enklare att förstå och enklare att uttrycka (Nussbaum 2013 s. 112).

1.5 Disposition

Som tidigare presenterats handlar denna uppsats om att undersöka huruvida organisationerna UNHCR och MSB arbetar med inkorporering av dialogprocesser i sitt arbete i genomförande av flyktingläger. Kapitel 1 Inledning tillgodoser de grundläggande komponenterna för förståelsen för uppsatsen. Den problematik som föregår denna studie presenteras i kapitel 1.1 Problemformulering. I kapitel 1.2 beskrivs syftet och frågeställningen med studien. Detta har även varit drivkraften igenom hela arbetet där läsaren enkelt ska se den röda tråden som genomsyrar genom texten. Kapitel 1.3 beskriver de avgränsningar som beslutats genom arbetet av studien. Om ingen avgränsning presenterades skulle arbetet tappa fokus. Kapitel 2 presenterar vad som kallas för tidigare forskning. Denna del ämnar ge läsaren en förståelse för den kontext som studien verkar inom och hjälper läsaren att förstå den problematik som studien verkar inom. De två delkapitlen svarar för tre olika ämnen; Synen på den mottagande parten, och principer för planering, båda med beröringspunkt flyktingläger. Detta har valts avsiktligt i och med den tvärvetenskapliga ansats studien ämnar genomföra. Kapitel 5 svarar för teoridelen i studien. Kapitel 5.1 beskriver Habermas och kommunikativ rationalitet ur ett övergripande perspektiv. Detta för att ge läsaren en bredare förståelse för den teori, kollaborativ rationalitet och DIAD, som används i uppsatsen och som bygger utifrån Habermas tankar, presenterad i kapitel 5.2. Kapitel 6 presenterar metoden för studien, där följande underkapitel beskriver den vetenskapsteoretiska ansatsen som genomsyrar hela undersökningen, tillvägagångssättet och material. Vidare presenterar kapitlet den operationalisering som skett av teorin (6.3), källkritik (6.4), generaliserbarhet, validitet och reliabilitet (6.5) samt en diskussion om de etiska överväganden som stötts på i och med arbetet med uppsatsen (6.6). Kapitel 7 svarar för de resultat som kommit fram i och med studien. Kapitlet är indelat i två delar, 7.1 svarar för resultat efter granskning av policy om genomförande av flyktingläger och tillhörande analys och 7.2 för svar efter granskning av genomförande och praxis av flyktingläger. Även detta kapitel med tillhörande analys. Kapitel 8 innehåller en avslutande diskussion och slutsats. I de slutliga kapitlen 9 och 10 finns referenser och bilagor presenterade.

2. Tidigare forskning

2.1 Synen på den mottagande parten

Tanken om mottagaren av bistånd eller humanitär hjälp som resursbärare är en idé som väcktes framförallt under 1990-talet och efterdyningarna av kalla kriget. Dock har tanken om deltagande i utvecklingsfrågor ett längre historisk perspektiv än så. Redan på 70-talet talades det inom bistånd och utvecklingskretsar om fördelen med deltagande som en viktig del för organisationernas arbete. Tidigare än så talades det även om ”kolonial utveckling” där kritik tilldelades den oligarkiska makten med lite möjligheter för den lokala befolkningen och framförallt rättigheter hos kvinnor och barn. Andra exempel kring deltagande processer är 1950-talets Kenya där utvecklingsprogram ämnade reformera anti-koloniala kvinnliga aktivister. En tolkning av denna typ av ”utveckling” var genom att göra kvinnorna upptagna i självprocess och deltagandeprogram så fanns ingen tid för politiskt arbete. 1980-talet följdes av uttryck som ”självförsörjande” och ”deltagande” i humanitära processer. Den passiva biståndsmottagaren skulle inte längre existera utan en aktiv deltagande part blev istället eftersträvansvärt (Cornwall 2006 s. 62–71). Idag arbetar många organisationer efter begreppet ”rättighetsbaserat arbete”. Grundbultarna i vad detta menas med är i sig inte nya utan det är begrepp som diskuterats länge, många av dem kan även kallas för politiska evighetsfrågor. Vad är jämlikhet, vad är demokrati och begrepp som makt, rättvisa och det goda livet? Begreppet mänskliga rättigheter har också utvecklats den senaste tiden. Förr benämndes mänskliga rättigheter med en juridisk distinktion eller en aktivistfråga, men har på senare tiden kopplats samman med begrepp som utveckling. Denna typ av tvärvetenskaplig sammanvävning av begreppen har lyft synen på vad de innebär och vad som kan göras för att förbättra omständigheterna kring de som berörs. Ekonomiska frågor såsom orättvisa handelsregler fick under tidigt 90-tal samsas med frågor som exempelvis WASH (vatten, sanitet och hygien) och beskydd. Sättet att hantera bistånd fick en ny vändning där fokus nu mer lades på mottagarna. ”Deltagande” blev ett nyckelbegrepp inom det ”nya” biståndsarbetet. Genom att fokusera på rättighetsarbete inom deltagande ändrades fokus från behovet hos biståndstagarna, till att istället tillåta individer att se och efterfråga sina rättigheter. Även skyldighetsbärarna fick en uppdaterad status där deras ansvar nu starkare efterfrågades. Relevant för denna studie vid tal om rättighetsbaserat arbete är synen på individen. Denne ska vid bistånd och utvecklingsarbete ses

som en resurs med rätt att uttrycka sina egna behov. Kapacitetsstärkande, egenstärkande (empowering) och självförverkligande är vanliga ord vid tal om rättighetsarbete (Cornwall & Nyamu-Musembi 2004, s. 8–11, 45). Förenklat kan rättighetsbaserat arbete tydas till några element; att människor identifieras som nyckelaktörer i deras utveckling snarare än passiva mottagare; strategier som används är egenstärkande; utvecklingsprocessen är lokalt förankrad; strategiska partnerskap identifieras och kvarhålls samt att analyser inkluderar alla berörda aktörer (Duvvury & Kapur 2006 s. 8).

2.2 Principer för planering

Kommunikation inom stadsplanering har också blivit påverkad av en tvärvetenskaplig syn på kunskap. Stadsplaneringsutveckling nådde sin kulmen på 1980-talet då rationalitet inom planering började diskuteras. Detta ledde i sin tur fram till 1990-talets tankar kring kommunikation inom planering. Det nästa stora steget inom stadsplanering var tanken om kommunikation och kommunikativt handlande, en syn som presenterades av sociologen och filosofen Jürgen Habermas. Detta fick begreppet ”stadsplaneringens nya paradigm” (Harris 2005 s. 21).

Kommunikation inom planering växte där författare som John Forester och Patsy Healey utvecklade begreppet, båda med grund i Habermas. Forester talade om kommunikationens styrka i relation till rättvisa, agerande och distribuering av makt (Booher & Innes 2010 s. 25). Healy såg på stadsplanering som en social process. När sociala sammanhang skapas bidrar detta till en positiv process av socialt, intellektuellt och politiskt kapital vilket kan hjälpa till att påverka, mobilisera och begränsa planeringsprocesser (Healey 1997 s. 84).

Planering generellt handlar först och främst inte om den fysiska planeringen i sig, utan om relationen mellan människan och den fysiska platsen. Generellt kan sägas att planeringens syfte är att skapa en relation mellan medborgarskapet och makten. Sättet att planera kan ha en stark påverkanskraft på stadens eller samhällets utveckling, säkerhet och känslan av ägandeskap. Inom planeringsarbetet finns flertalet olika strategier att utgå från, där deltagande planeringen idag har fått stort gehör. Med detta menas att planeringsstrategerna baserar sitt arbete på de åsikter och behov den individ eller den grupp som förändringen berör. Detta grundar sig i tanken på att komma närmre en ”bottom-up approach” för de som planerar och de som berörs av den. Individer som varit med och påverkat sitt närområde med känsla av inkludering ger en starkare effekt av hemmahörande och värnande om sin omgivning. Deltagande plane-

ring sägs även ha en positiv effekt på styrningsprocesser, där medborgarna känner sig närmre den beslutande makten (Stevenson & Sutton 2011 s. 138–139). Att inkorporera exempelvis en genusapproach och ge kvinnor mer plats i planeringsmetodikerna kan ge arbetet nya dimensioner. Dels kan det skapa nya tankegångar och idéer som kan assistera i tekniska och politiska begränsningar. Det hjälper även till att normförändra och skapa en större medvetenhet hos de individer som arbetar med planering, och tillika de runtomkring. En spill-over effekt av kunskap kan skönjas där genus inom planeringen kan komma att påverka individers handlande och beslut. Att utmana existerande dominerande normer är viktigt för kvinnans position för att uppnå jämställdhet och jämlikhet gentemot mannen. Genom att lyfta genusdebatten inom arbete, makt och kontroll kan svårigheter som rättsfrågor, våld i hemmet och rätten till sin egen kropp få mera plats agendan och bejakas tydligare, vilket i sin tur skapar större medvetenhet och kunskap (Moser 1993 s.10–39).

3. Teori

3.1 Habermas och kommunikativ rationalitet

Jürgen Habermas, kommunikationsteoretikerns fader, är en tysk sociolog och anhängare av Frankfurtskolan. Denna skola grundades på socialkonstruktivistisk tanke, att allt runtomkring oss är skapat och påverkat av socialt konstruerade teorier, antaganden, förståelser och språk. De menar att kunskap är frigörande och att den måste frigöra sig från maktrelationer, vilket i sin tur styr kunskap och utveckling. Habermas grundar sig i den kritiska teorin som med en tolkande inställning tillsammans med intresse att ifrågasätta den realiserade sociala verkligheten granskar sociala förhållanden och ser dem som historiskt skapta. Maktsymmetri och särintressen är föremål som påverkar utveckling. Psykologiska och sociala invanda mönster intresserar kritiska teoretiker som menar att den sistnämnda är socialt föränderlig. Habermas menar att *livsvärlden* kolonialisternas av *systemet* vilket kan översättas med att institutioner i samhället påverkar medborgares vardagsliv. Livsvärlden ger individer ett meningssammanhang, det hjälper individer att tolka och förstå sin omgivning, det är en ram som binder sam-

man individ och samhälle och skapar en kollektiv identitet. Det avgörande styrmedlet för systemet menar Habermas är pengar och makt vilket i sin tur påverkas av värderingar, normer och språk. Frankfurtskolan menar att kunskap är att komma över dessa maktrelationer och uttalade antaganden som missvisar kunskap (Alvesson & Sköldberg 2008 s. 288, 295–296; Eriksen Oddvar & Weigård 2000 s. 67).

Habermas tanke kring kommunikativt handlande grundar sig i möjligheten till dialog där språkets möjligheter betonas. Rationaliteten menar han inte är knuten till en individ som ska tolka ett objektivet ting utan en subjektiv-subjektiv relation kommunicerande individer emellan. För att samhället ska utvecklas, att individer ska kunna utbyta erfarenheter krävs det att denna typ av rationalitet existerar (Eriksen Oddvar & Weigård 2000 s. 15). Teorier kring planering grundar sig i om beslut som berör samhället eller gruppen, hur de tas eller hur de bör utvecklas. Att använda sig av en planeringsmodell med dialog som arbetsmetod skapas möjligheter att enklare realisera interpersonella relationer genom planeringsprocessen. Genom att introducera dialogverktyg blir processen i sig värdefull, där demokrati och personlig utveckling främjas, tillsammans med att gemensamt skapa hållbara lösningar för situationen och för hela samhället (Sager, 2009 s. 7, 52, 114).

Att begripliga, sanna och legitima utsagor faktiskt sker behöver inte uppstå automatiskt. Störningsfri kommunikation menar Habermas är den viktigaste delen för rationalitet, så kallad kommunikativ rationalitet. Det goda och välgrundade argumentet är det som får plats och blir begrundat, inte makt, pengar, elitism eller expertvälde. Giltigheten i ett argument prövas således för att komma fram till politiska och etiska ställningstaganden. Den kommunikativa rationaliteten ämnar förhålla sig till olika arguments giltighet. En hög grad av kommunikativ rationalitet menas att uppfattningar är baserade på argument som anses vara begripliga, uppriktiga och ärliga samt att de stämmer överens med de normer som råder (Alvesson & Sköldberg 2008 s. 298).

3.2 Kollaborativ rationalitet

Författaren Judith E. Innes tillsammans med författaren David E. Booher beskriver utvecklingen av kollaborativ rationalitet som att bryta sig loss från den traditionella linjära metoden av planering som expertisgrundad och elitistisk till en icke-linjär, social process som inkluderar både expertis och berörda parter (Booher & Innes 2010 s. 5). Den praktiska kunskapen som existerar kring stadsplanering har en stark förankring. Vad som däremot fattats är en relation till teoretisk aspekt som kan stärka och utveckla den praxis som råder (Booher & Innes 2010 s. 15). Detta är ett av målen som Innes och Booher försöker uppnå i sin forskning kring kollaborativ rationalitet. Tanken med metoden är att planering ska ses som en kommunikativ aktion snarare än enbart en förberedd analys för beslutsfattare. Genom att integrera kommunikation mellan aktörer och planerare skapas en kollektiv förståelse och mening. Planerare har fått rollen att agera beslutsfattare och experter, något som den kollaborativa rationaliteten menar att de fortfarande ska ha, men med vetskap att deras position har makt att påverka andra deltagares åsikter och synvinklar. Detta måste planerarna vara aktsamma för. Inom kollaborativ planering är de olika rösterna och den olika informationen som kommer fram det viktiga, där egen erfarenhet värderas som den tyngsta (Innes 1998 s. 52–53, 58).

Innes och Booher argumenterar för tre fördelar med att inkorporera en kollaborativ rationalitet inom planeringsstadiet. Det första argumentet menar författarna vilar på individens utveckling och inte enbart gruppen som sådan. En mer holistisk förståelse för det gemensamma ökar tillsammans med förståelse för sin egen individuella position. Kollaborativ rationalitet gynnar hela den berörda gruppen att tillsammans bli mer förstående, flexibel och adaptiv. Författarnas andra argument för kollaborativ rationalitet grundar de på hur verksamheten utvecklas. Medborgardialog och liknande tillvägagångssätt har kritiserats som spel för gallerierna. En bra designad process är A och O för att en pseudokollaboration inte ska uppstå. Författarnas tredje kommentar för en positiv utveckling av kollaborativ rationalitet är att lokal förankring och utveckling kan komma att påverka på en större skala. Genom att träna individer i metoder som bygger på stabil närvaro med förståelse för problematik och andra individers problematik, kan detta hjälpa i större skala. Nya nätverk bildas grupper emellan, där kollaborativ rationalitet är anpassad att verka i komplexa, förändrande och fragmenterande system. Kritik har dock riktats som menar att tanken om en kollaborativ dialog är ett naivt sätt att se på samhälliga förändringar. Detta är förstås givet, en teori kan inte förändra en helt

strukturell problematik. Dock kan dialog och förändring i processen skapa effekter som påverkar den strukturella uppbyggnaden, där effekter av dialog på längre sikt kan skönjas. Givetvis kan förändrade beteenden skapa förnyelse och förändring i strukturer. Det är grunden med den socialkonstruktivistiska tanken. Innes och Booher menar att praxis är A och O för ett fungerande effektiv kommunikation (Booher & Innes 2010 s. 9–10, 89, 110).

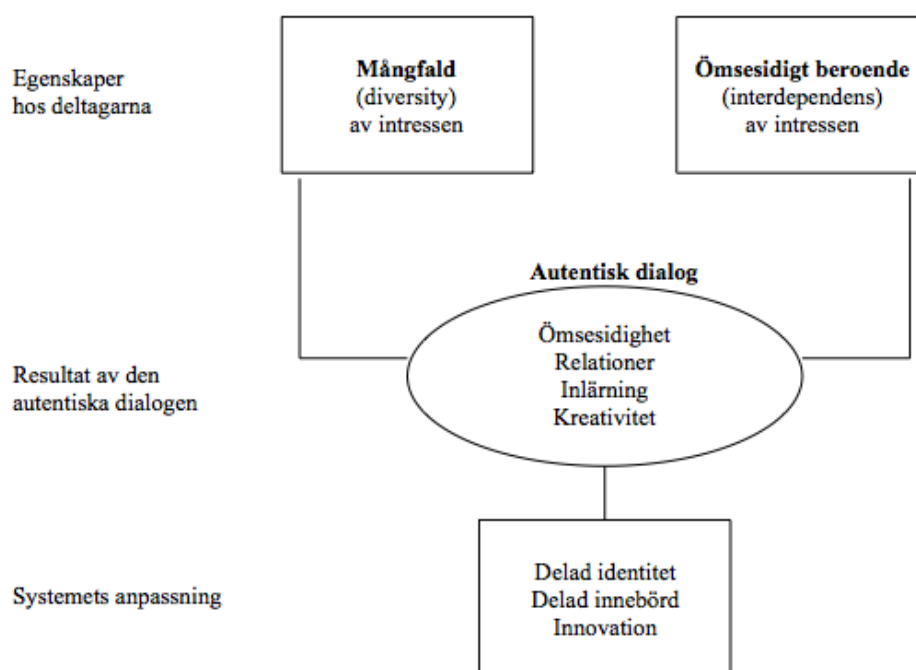
3.2.1 DIAD

DIAD har utvecklats som ett hjälpmedel för att granska vad kollaborativ rationalitet kan utföra och under vilka omständigheter. Den ämnar vara både deskriptiv och normativ. Deskriptiv i procedurer som varit framgångsrika och normativ i det fall att det kan fungera som ett bra ramverk för framtida kollaborativa processer. DIAD grundar sig på Habermas kommunikativa rationalitet som tidigare nämnts (Booher & Innes 2010 s. 23, 35). För att en planeringsprocess ska ses som kollaborativt rationell krävs det tre villkor:

Mångfald (diversity) – Denna punkt menar att en kollaborativ rationell process inte enbart kan inkludera agenter med makt utan även de individer som kommer påverkas av processen eller resultatet av planeringen. Detta avsnitt grundar sig på Habermas tanke kring kommunikation, där det krävs olika värderingar, åsikter, kunskap, perspektiv och källor till kunskap för att skapa starka idéer som kan utvecklas och stärka ett adaptivt system (Booher & Innes 2010 s. 36).

Ömsesidigt beroende (Interdependens) – Detta villkor menar att agenter måste förhålla sig till och vara beroende av andra agenter på ett ömsesidigt sätt. Med detta betyder att den ena agenten ska ha något som den andra agenten vill ha. Denna situation gör att båda agenterna stannar kvar och anstränger sig i den process som startas och att komma fram till ett avgörande utan att fastna i ett nollsummetänkande. Ömsesidigt beroende menas således med att ingen av agenterna kan utföra arbetet enbart själv samt att förmodan att flertalet av agenterna har olika åsikter är stort, vilket skapar en dynamisk process (Booher & Innes 2010 s. 36).

Autentisk dialog – Denna punkt menas med att agenterna måste engagera sig i varandra. Med hjälp av en deliberativ metod, baserad på Habermas ”ideala samtal”. Detta menas med att deliberering krävs vara engagerande från alla parter så att de kan avgöra att deras anspråk är legitima, korrekta, förståeliga och ärliga. Deliberation ska inte domineras av de med makt utanför processen och alla agenter måste ha jämlik rätt till relevant information, samma möjlighet att göra sin röst hör och att bli lyssnad på. Inom den autentiska dialogen värderas den vardagliga kunskapen lika högt som den specialiserade expertisen. Den konstruerar kunskap genom gemenskap och utveckling tillsammans med gemensam inläring. Viktigt att minnas är att autentisk dialog inte är ett helt självstyrande begrepp utan ska kontrolleras under tidens gång av de som sammankallat mötet genom att innehålla vissa specifika teman som ska beröras. En svårighet som kollaborativ rationalitet står inför är att processen måste utföras på rätt sätt, annars tappar metoden sitt syfte och kan således inte utföra det resultat den är ämnad att göra. Det krävs att rannsaka vilka parterna är och varför de deltar, så processen blir autentisk och inte enbart genomförs som ett spel för gallerierna (Booher & Innes 2010 s. 36–37, 98).

Figur 1. DIAD (Booher & Innes 2010 s. 35)

Om dessa 3 villkoren blir bemötta uppstå vanligtvis fyra generella resultat:

1. Agenterna upptäcker den ömsesidiga naturen i deras intressen snarare än att enbart tävla. Agenterna får en ökad förståelse för varandras åsikter med insikten i behovet att möta andras intressen för att få sitt eget intresse mött.
2. Nya relationer skapas i den nya processen. De relationer som tidigare kantats av konflikt kan nu utvecklas till något annat, exempelvis förnyade arbetsrelationer inom processen, förtroende för varandra byggs upp och relationer utanför arbetsprocessen kan skapas.
3. Kollaborativ rationell dialog kan skapa både enkel och dubbel-loop av inlärning. Med detta menas att agenterna dels upptäcker ny kunskap som kan hjälpa dem att leva upp till sina intressen men att de även börjar analysera sina tidigare antaganden och intressen.
4. Kollaborativ rationell dialog kan leda till sekundära och tertiära effekter, vilket författarna kallar för anpassning till systemet. Agenterna börjar utveckla gemensamma åsikter och meningar där mer holistiska lösningar skapas. Detta i sin tur skapar gemensamma identiteter vilket förenklar arbetet i senare processer.

Effekten av denna process skapar interaktioner utanför den kollaborativa processen, där individer och aktörer som tidigare hade olika ståndpunkter skapar förståelse för varandra, lyssnar och samtalar på samma nivå (Booher & Innes 2010 s. 35–38). Innes menar att den gemensamma diskussionen skapar en förändrad syn både hos enskilda individer men även gemensamma normer för tankar kring exempelvis policy, exempelvis mänskliga rättigheter. Innes ger USAid som exempel för hur dialogverksamhet påverkat synen och relationen till mänskliga rättigheter, där bland annat kunskap för bidragsländerna ökat, den information som institutioner använde för beslut ifrågasätts och förändrades och det öppnades i allmänhet upp för diskussion (Innes 1998 s. 56).

4. Metod

4.1 Vetenskapsteoretisk ansats

Denna uppsats grundar sig i en kvalitativ, tolkande forskning med socialkonstruktivistisk ansats (Alvesson & Sköldberg 2008 s. 82) Genom att erkänna all kunskap som socialt konstruerad fixeras även tanken att alla värden blir etablerade av kommunikativ process (Foley 2007 s. 1). Den socialkonstruktivistiska tanken bygger på samhället som föränderlig och påverkansbar. I och med att uppsatsen bygger på tolkande forskning strävar analysen till att förstå respondenternas subjektiva uppfattningar samt de sociala handlingar som rationell kommunikation innebär. Kommunikation inom stadsplanering kan ses som en social och kommunikativ process där interaktion mellan medborgare (flyktingar/IDP:s) och stadsplanerare (arkitekter/civilingenjörer) sker, vilket argumenterar väl för valet av denna typ av diskurs. Inom den socialkonstruktivistiska tanken ifrågasätts universalistiska, invanda regelbundenheter inom sociala förhållanden samt att kontextuella och förändringsbara moment betonas. Forskaren kan i detta skeende vara en bidragande och påverkande faktor för den utveckling som sker (Alvesson & Sköldberg 2008 s. 290).

4.2 Tillvägagångssätt och material

Uppsatsen bygger på en empirisk undersökning som med hjälp av teorin kollaborativ rationalitet har analyserats. I undersökningen har en kvalitativ metod använts för att få fram empirisk data och material. Därefter har en kvalitativ innehållsanalys applicerats på empirin. Innehållsanalys menas med en metod som syftar till att granska den empiri som tagits fram för att kunna svara på frågeställningarna. Metoden att analysera den empiri som undersökningen har gett kommer granskas ur en innebördsaspekt genom manuell (mänsklig) tolkning. I och med detta, istället för att exempelvis använda en kvantitativ textanalys, ger undersökningen möjlighet att ge mer komplicerade bedömningar än låt säga, räkna antal ord i en text. Fördehlen med en kvantitativ analys ska dock påpekas kunna ge mer konsekventa svar av framför

allt större textmassor. I och med den kvalitativa textanalysen ämnar undersökningen att finna mönster i materialet för att sedan kunna applicera den tilltänkta metoden för analys, i detta fall DIAD (Bergström & Boréus 2012 s. 50–51). Denna undersökning är teoridrivna, vilket menas att teorin har fått leda både intervjufrågor och analysverktygen. Genom detta önskas att empirin granskas från nya vinklar med nya upptäckter och tolkningar.

Det tillvägagångsätt och material som tagits del av i denna undersökning grundar sig i tanken på dess lämplighet för studien. Metoden som valts anses vara det mest passande sättet att besvara frågeställningarna. Genom denna metod kan förståelse för hur genomförande av flyktingläger och arbetet med mänskliga rättigheter i dessa kontexter skapas er ett mer djupgående perspektiv. De utvalda respondenterna har olika erfarenheter och yrkeskännedom men med egenskap att antingen vara eller har varit anställda på antingen MSB eller UNHCR. Alla av dem har eller arbetar med lägeruppbyggnad och/eller långsiktigt hållbarhetsarbete, antingen på plats eller som resurs från Sverige. De olika individerna som intervjuats är fördelade som följer; en genusexpert, fyra arkitekter och två projektkoordinatorer. Av arkitekterna är två stadsplanerare experter. Tre av de fyra arkitekter som intervjuats innehar praktisk erfarenhet av UNHCR eller MSB på internationell nivå. Av projektledarna har en praktisk erfarenhet från internationell verksamhet på plats och den andra praktisk erfarenhet från det svenska kontoret.

Handböckerna *The Sphere Project* och *Handbook for Emergencies* valdes som primärmaterial till innehållsanalysen i och med dess erkända status både nationellt inom Sverige och internationellt. Alla respondenter har någon gång under intervjun även hänvisat till någon av dessa dokument som referenspunkter för deras arbete. I och med att undersökningen syftar på genomförandefas av flyktingläger ansågs det praktiska utförandets fas vara den mest primära. Handböckerna appliceras på hela organisationernas arbete men i detta fall används de för att granska en relativt specifik tidsram, nämligen genomförandefasen.

Teorin kollaborativ rationalitet valdes i och med tanken om en starkt tvärvetenskaplig studie. Genom att studera flyktingläger med hjälp av en stadsplaneringsteori fanns tanken att nya upptäckter som tidigare inte fokuserats på får komma fram. Planeringsteori har i sig en tydlig del inom flyktingläger men har tidigare inte fått vidare plats i diskussionen. Detta vill denna studie frambringa. Vidare valdes teorin utifrån tanken om flyktingen som medmänniska och aktör, vilket borde ha möjligheten att få ta del att påverka sitt liv och sin vardag. Detta var en

stark anledning till teorivalet, med förhoppning att teorin skulle kunna vägleda ifall dialogprocesser sker och om inte, så varför.

4.2.1 Kvalitativa intervjuer

I denna undersökning har kvalitativ forskningsdesign använts för att svara på frågeställningarna. Valet av de informanter som presenterats nedan baseras på undersökningens syfte och avgränsning. MSB valdes ut då det är denna organisation som vid efterfrågan av stöttning internationellt vid kris- och konflikthantering svarar för den svenska statens räkning. Inom organisationen kommer fokus läggas på deras Internationella humanitära insats-enhet. UNHCR är det FN-organ som svarar för att leda och samordna internationella insatser för att skydda flyktingar och lösa flyktingproblematik världen över. Deras primära syfte är dels skydd för flyktingars fysiska säkerhet men även deras rätt till åtnjutande av sina mänskliga rättigheter (UNHCR 2015). I och med att denna organisation är den ledande för flyktinghantering och de som sätter riktlinjer för övriga organisationers arbete är deras röst mycket betydelsefull för undersökningen.

Valet till att använda intervjuer som metod grundar sig på forskningsfrågornas undersökande karaktär. Intervjumetoden bidrar till att kvaliteten i informanternas svar granskas mer effektivt. Med hjälp av den information som respondenterna delgett, tillsammans med analys av handböckerna kan en uppfattning om UNHCR och MSB:s arbete göras, vilket i sin tur hjälper till att besvara frågeställningen. Valet av semistrukturerad intervjumetod har baserats med tanken på att olika individer med olika kunskapsområden ska höras. Detta kräver en viss flexibilitet för att relatera frågorna till varje specifik individ (Bryman 2001 s. 301). Intervjuerna har baserats med utgångspunkt från frågeställningen, med fokus på huruvida organisationerna är specialiserade inom humanitär verksamhet och arbetar med någon form av flyktingproblematik.

Semistrukturerade informantintervjuer har legat till grund för arbetet där informanterna bestämdes med ett strategiskt urval (Ekengren & Hinnfors 2012 s. 83); anställda med arbete kring genomförande av flyktingläger på MSB och UNHCR, genusexpert på MSB, projektledare på MSB och arkitekt med inriktning på hållbar utveckling. Givetvis har tillgängligheten

hos informanterna fått avgöra huruvida vem som har intervjuats. Utefter detta har flera av de tidigare intervjuade respondenterna hjälpt att hänvisa vidare till ytterligare individer som de ansåg var intressanta och lämpliga att intervjua. Detta utifrån den så kallade snöbollseffekten (Bryman 2001 s. 313). Intervjuerna består av tre stycken telefonintervjuer, en mejlkorrespondens och tre direktintervjuer. Alla intervjuer har skett med ett kvalitativt syfte och intervjutiden har legat på mellan en halvtimme till två timmar.

Frågorna i intervjuschemat är utformade efter några specifika tankar. Uppsatsen grundar sig på ett empiriskt fokus med utgångspunkt i mänskliga rättigheter och kollaborativ rationalitet. Detta har lett till att en del av frågorna innehåller en teoretisk utgångspunkt, exempelvis med nyckelbegreppen ur det teoretiska ramverket DIAD. Operationalisering av detta förtydligas i nedanstående kapitel. Några frågor ämnar fungera mer informativt i fråga om praktiskt arbete och policy. Tanken med frågorna var dels att fylla frågetecken kring rent praktiska frågor och dels att fungera som empiri för vidare analys. Frågorna arbetades igenom och testades i försök till försäkran att de var så tydliga och raka som möjligt.

4.2.2 Kvalitativ innehållsanalys

Då denna undersökning har använt intervju som metodik så baseras primärmaterialet på detta. Annat primärmaterial som kommer inkluderas och granskas är handböckerna The Sphere Project och UNHCR:s Handbook for Emergencies. Valet av dessa dokument grundas vilka teoretiska ramverk organisationerna erkänt arbetar utefter. Detta förenklar undersökningens syfte att granska organisationernas utövande av policy till praxis. På samma sätt som informationen uppfattad genom intervjumetod kommer det textbaserade primärmaterialet bearbetats. Förtydligande av detta beskrivs i nedan kapitel, 4.3 Operationalisering.

Sekundärmaterial som använts i undersökningen är teoriböcker och publicerat material med fokus på deliberativ demokrati, kollaborativ rationalitet, flyktingläger, stadsplanering och mänskliga rättigheter. Allt material är hämtat från erkända tidskrifter och publicerade böcker.

4.3 Operationalisering

Den empiriska undersökningens fokus är *i vilken mån* flyktingar inkluderas i humanitära organisationers arbete. I och med detta har en intervjuguide tagits fram utifrån den teoretiska utgångspunkten, kollaborativ rationalitet och DIAD. Intervjuguiden har utvecklats utifrån nyckelbegreppen **mångfald**, **ömsesidigt beroende** och **autentisk dialog** och operationalisering av dessa begrepp har gjorts ytterligare. Varje delbegrepp har i sig delats upp i olika kategorier där exempelvis mångfald delades upp i kategorierna kunskapssökande, kvinnoperspektiv och inkorporering av olika bakgrund, kultur och kunskap. Dessa kategorier har i sin tur operationaliserats till ännu mer specifika frågor som respondenterna fått svara på. Exempel på detta är: *autentisk dialog – kommunikation – ”Använder sig MSB/UNHCR av kommunikation som ett verktyg för förbättrad förståelse för de individer som befinner sig i flyktingläger och ert arbete generellt?”*. Synonymer till dessa tre begrepp har också sökts, såsom lokal förankring, lokal kunskap, medborgardialog, erfarenhetsutbyte, utbildning. Begreppen kan ses som teman med bredare innebörd och inte enbart bokstavstroende. Beroende på respondent har frågorna ändrat karaktär något för att förankra samtalet tydligare i specifik individs ämneskunskap och yrkesutövning. Fullständigt frågeschema finns presenterat under Bilaga 1. Uppsatsen undersöker även två andra begrepp, **mänskliga rättigheter** och **stadsplanering**. Dessa begrepp har behandlats på samma sätt som orden över och går också att finna i intervjuguiden. Ett analysramverk med kollaborativ planering och de fem nyckelbegreppen som grund har byggts för att under arbetets gång förtydliga hur det empiriska resultatet ska tolkas. Genom arbetets gång har kategorier för empirin väglett arbetet framåt. Kategorierna är mänskliga rättigheter, policy, genomförande och praktik. Genom dessa kategorier har underkategorier bildats för att få en tydligare förståelse för respondenternas svar. Dessa kategorier har varit socialkonstruktivism, genomförande, tid som problematik, ad-hoc lösningar, mänskliga rättigheter, förbättringar i framtiden, lokal förankring, behovet av arkitekter och stadsplanerare samt långtids/korttidsläger. Dessa kategoriseringar har förtydligat och förenklat bearbetningen av materialet vid den slutgiltiga analysen då det varit enklare att binda samman uttalanden, tidigare forskning, policyuttalanden och egna tankar (Hedin 1996 s. 8).

4.4 Källkritik

Alla typer av undersökningar innehar sina fördelar och nackdelar. Det mest eftersträvansvärda är självklart att teorin om den använda metoden och praxis sammanfaller. Då denna undersökning bygger på kunskap och erfarenheter av de individer som arbetar på UNHCR och MSB har valet av intervju som metod varit relevant. Syftet med intervjuerna var att få en så verklighetsförankrad syn som möjligt på hur respondenterna inom organisationerna arbetar utifrån handböckernas beskrivna policy och hur de översätter dessa till konkret handling. De semi-strukturerade intervjuerna har skett med hjälp av en förberedd intervjuguide, se bilaga 1. Detta för att skapa en djupare förståelse för ämnet som undersöks med flexibilitet under intervjuens gång. Just flexibilitet är ett begrepp som jag varit mycket välkommande för. Under intervjuens gång följde jag respondentens resonemang för att kunna plocka vidare de spår som de intervjuade tog upp. Med hjälp av intervjuguiden återgick samtalet alltid tillbaka till den relevans som jag ansåg. De respondenter som valdes ut var baserade på mitt beslut om lämplighet, där arkitekter, stadsplanerare, civilingenjörer och projektplanerare/koordinatorer var efterfrågade. Dessa ämneskunniga individer lyckades jag få kontakt med, dels genom specifikt urval men även genom en snöbollseffekt. Givetvis hade andra typer av yrkesverksamma personer inom organisationerna kunnat inkluderas i studien. Valet av de respondenter jag har med grundar sig mycket i deras roll inom genomförandet av ett flyktingläger. Projektkoordinatörernas roll ansåg jag som mycket väsentlig då de är dessa som håller i styrvippen för arbetets gång, både på plats där lägret byggs och i Sverige. Arkitekter och stadsplanerare har inkluderats i studien i och med att den teori som styr undersökningen är planeringsinriktad. Genusexperter har valts att intervjuas för att få en bredd i de kategorier som teorins ramverk bygger på, mångfald, autentisk dialog och ömsesidigt beroende. Antalet intervjuade baserades dels på hur många respondenter jag lyckades få kontakt med och dels på innehållet i deras svar. Att få kontakt med individer som arbetar på plats i flyktingläger skulle jag säga är relativt svårt, UNHCR specifikt. Internetuppkoppling kan vara ojämn och att överhuvudtaget få tag på en individ som känner sig ha tid och möjlighet att ställa upp är svårt. När jag hade intervjuat de sju individer som denna uppsats grundar sig på upplevde jag att de svar respondenterna liknade varandra. Därav tog jag beslutet att jag hade tillräckligt många svar för att kunna basera min analys på. Givetvis hade fler antal respondenter ytterligare kunnat bekräfta, eller dementera, de svar jag kommer fram till i analysen.

Då varje respondent som intervjuats är sin egen individ med åsikter och förutfattade meningar kan detta påverka resultatet i form av subjektiva svar. Detta har jag varit medveten om under arbetets gång och så långt som möjligt sökt upprepning av uppgifter, för att kunna se en möjlig generaliserbarhet. Därav även valet att hålla sig till en semi-strukturerad intervjuguide. Den subjektiva upplevelsen är inte heller helt ointressant då detta visar på svårigheter i vad organisationer möter hos sina anställda och deras arbete. Detta är också något jag tagit fasta på och varit medveten om i den slutgiltiga analysen. Rollen som intervjuare krävs också att bejakas. Först och främst så gäller det att komma ihåg som intervjuare att jag befinner mig i en interaktionssituation. Detta betyder att mitt sätt att agera, ställa frågor och bemöta svaret kan påverka respondentens sätt att svara. Genom att öva på vänner och testa mina frågor försökte jag göra mig medveten om dessa interaktioner och påverkningsmekanismer. Vad som jag insåg var viktigt i min roll som intervjuare var att inte rikta mina frågor så att de blev för konkreta till vilken typ av svar jag ville ha eller förväntade mig att få. Jag fick resonera med mig själv och kom fram till att ett icke-svar, en passning på en fråga eller otydlighet i sig också var tydliga svar. Jag behövde inte hela tiden använda följdfrågor för att veta vad respondenten tyckte i vissa frågor, då deras ovisshet också gav mig tolkningsmaterial.

Några av de intervjuer som undersökningen baseras på har gjorts via telefon. Fördelarna med denna metod är dels resurssparande i form av tid och pengar. Möjligheten för några av de intervjuade att vara delaktiga i undersökningen berodde enbart på möjligheten att kunna samtala via telefon. Detta är något jag var väl medveten om vid valet att hålla några av intervjuerna via telefon. Om detta inte hade gjorts hade dessa respondenters svar inte kunnat inkluderas då dessa respondenter inte befann sig i Sverige. En av intervjuerna skedde även via mejlkontakt, med samma anledning där. Mötes- eller telefonintervju var helt enkelt det enda möjliga. Nackdelen med telefon och mejlkontakt är det personliga bandet som inte kan skapas i dessa situationer men känsla av trygghet inte skapas på samma sätt, att inte se och uppfatta den andra personen kan skapa osäkerhet (Bryman 2001 s. 129). Fördelen med telefonintervjuer och mejlintervjuer är dock förhindret av att förutfattade meningar inte på samma sätt skapas, både från respondent och intervjuare, till exempel ålder eller utseende. Just aspekten kring författarens egen roll och respondenternas tolkning av denne som person är något som bejakas. Givetvis blir alla påverkade av sitt sociala arv och sin kulturella tillhörighet, så även en författare. Genom att skänka tankar och medvetenhet kring min ålder, hudfärg, könstillhörighet, socioekonomiska position och maktposition kan jag parera och påverka mina upplevelser av intervjusituationerna. Med detta menas även mötet med respondenten och deras förutfat-

tade meningar. Givetvis måste även beslutet att använda sig av transkribering granskas. I detta fall skrivs den muntliga intervjun ned till textformat, som därefter tolkas och analyseras. Intervjun kan sägas gå igenom flera filter med risk för att uttryck, åsikter eller tankar förvrids, ändras eller uppfattas på ett felaktigt sätt. Det första filter som uppstår är mellan respondent och personen som intervjuar, det respondenten säger uppfattas och tolkas av den andra personen på ett visst sätt som i detta fall anpassar sina frågor och motreaktioner gentemot respondenten. Genom att använda sig av en intervjuguide blir det enklare för personen som intervjuad att fortsätta hålla sig till det väsentliga i intervjun. När intervjun sedan ska transkriberas uppstår ett filter mellan tal och text. Om ett språk som inte är varken är respondenten eller intervjupersonens modersmål eller högt behärskande, uppstår även här filter vid tal om uttryck och förståelse.

Några av respondenterna var engelsktalande. Att hålla en intervju på sitt modersmål och på ett främmande språk kräver olika saker av en författare. I de fall då engelska användes mellan mig och respondenten hade intervjuguiden redan översatts. Med alla respondenter hade en initial kontakt skapats där syfte och frågeställning presenterats. Givetvis hade även detta översatts och kommunicerats till de engelsktalande respondenterna i förväg. Det jag som författare har varit extra noggrann med i dessa avseenden var tolkningen, dels av respondentens svar men också översättning och särskilda uttryck som inte alltid är självklara på svenska. Jag har tidigare studerat utomlands i ett engelskspråkigt land och känner mig bekväm med det engelska språket. Generellt för alla respondenter är även att de alla blivit tillfrågade om godkännande för inspelning då en bandspelare använts, något alla var positiva till.

4.5 Generalisering, validitet och reliabilitet

Generaliserbarheten är en viktig aspekt att bejaka, för vad säger undersökningen oss och hur kan vi använda oss av denna kunskap som kommer fram? Som tidigare nämnt har antalet respondenter dels varit avhängigt antal personer jag har fått kontakt med. Valet att nöja mig med respondenter tog jag då de svar jag fick under intervjuerna i många frågor liknade varandra. På så sätt kan en delvis generaliserbarhet bekräftas, att liknande åsikter kommer fram under samtal. Representativiteten i svaret har ovan bejakats. Givetvis är det svårt att dra

tydliga svar på hur något uppfattas genom att enbart undersöka en liten del av en organisation eller deras arbete. Vad som först och främst ska nämnas är att resultaten av denna undersökning inte kan ge ett generellt svar på hur medarbetare för organisationerna upplever sitt arbete. De svar som getts ger en indikation på hur arbete förs och vilka metoder som ges. Det är inte fullt den hela sanningen av hur en hel organisation med arbetsstab upplever sina prestationer och sitt yrke. Däremot ska svaren från dessa respondenter tas på allvar även om den enbart en liten procent av alla som är verksamma inom UNHCR och MSB. Respondenterna är en del av organisationerna och deras svar och upplevelser ska således behandlas som en viktig del av organisationernas åsikt, kunskap och uttryck.

Validitet menas med att det finns en god överenskommelse mellan de teoretiska begreppen och de operationella indikatorerna. Detta kan exempelvis grunda sig på tidigare forskning för att få fram precisera begrepp (Ekengren & Hinnfors 2012 s. 75). Operationaliseringen som har använts i denna uppsats är bunden till den teoretiska utgångspunkten. Teoretikern Habermas presenteras tillsammans med hans tankar om rationell kommunikation, vari författarna Innes och Booher har tagit sin inspiration för kollaborativ rationalitet vilket i sin tur har utvecklats till begreppet DIAD. I och med att Innes och Booher presenterar en överskådlig teoretisering har valet att använda DIAD:s begrepp mångfald, autentisk dialog och ömsesidigt beroende varit ett naturligt val för att testa teorin på empirin. I och med att begreppet DIAD fanns uttryckt förenklade detta processen i operationaliseringen, vilket också gör studien enklare att replikera då huvudbegreppen redan finns uttalade, utan behov för ytterligare tolkning. Hur teorin sedan applicerats på det empiriska materialet kan läsas under kapitel 5 Resultatredovisning.

Reliabiliteten innebär tillförlitlighet, alltså att undersökningen inte lider av slumpmässiga fel. Detta bygger till viss del på noggrannhet, att de val som tagits under processens gång har ansetts gynna undersökningens syfte (Ekengren & Hinnfors 2012 s. 76). En tanke om transparens har eftersökts genom hela arbetet med uppsatsen. Detta genom att presentera en gedigen metodgenomgång. I och med detta finns möjligheten att replikera undersökningen. Det enda som inte finns presenterat i uppsatsen är respondenternas namn, mer om detta och konfidentialitetsprincipen kommer beröras i nästa kapitel. Även genom att presentera en stor andel citat i resultatredovisningen och att intervjuguiden finns presenterad i Bilaga 1 får läsaren en överblick hur samtalen och vilka svar respondenterna har gett.

Om de val som i denna studie hade sett annorlunda ut hade också uppsatsen sett annorlunda ut. Givetvis hade andra val gett intressanta och viktiga aspekter, detta ska inte förglömmas.

4.6 Etiska överväganden

Under undersökningsprocessens gång har jag som författare varit tvungen till att göra stora antal val. Alla dessa val ligger till grund för den undersökning som presenteras i denna uppsats och några av dessa val grundar sig på etiska överväganden. Som första argument för etiskt övervägande väljer jag att ta upp tanken om lojalitet till akademien, andra forskares arbete och mitt eget. Hela processen med en uppsats bygger på tidigare forskning, samtal, resonemang, empirisk materialinsamling och förståelse för teori och metod. Detta hade jag aldrig lyckats göra i ett vacuum. Jag har tagit hjälp av handledare, studiekamrater, vänner och familj. Det är därför jag i största noggrannhet markerat citat och andras resonemang med referenser och fört ett tydligt notsystem. Om jag känt mig osäker eller ambivalent har jag antingen fortsatt kunskapssökandet eller valt att avstå ett resonemang eller publicera ett citat, detta går emot min etiska princip. Mina intervjufrågor har varit främst riktade mot en informativ kommunikation, alltså jag har varit mer intresserad av *vad* mina respondenter svarar än *hur* de svarar. Jag har alltså sökt information att analysera snarare än upplevelser och känslor, vilket givetvis också är relevant i relation till informationen. Med det sagt menar jag att det största etiska övervägandet jag som författare ställts inför var de sociala sammanhang som skapas i och med valet av intervju som metod. Jag har varit noggrann med att agera med en professionalism genom att skapa en överblick i det ämne jag intervjuar om. Jag har också arbetat starkt med att få respondenterna att känna sig bekväma med mig i intervjusituationen. Detta för att de ska känna en trygghet i deras förmedlande av information och upplevda händelser. I och med att jag tagit fasta på individers information, upplevelser av sitt arbete och deras utgångspunkter så har jag valt att hålla alla respondenter anonyma. Detta för att de intervjuade inte ska få några personliga repressalier för sina uttalanden. De intervjuade fick några frågor av rent teknisk karaktär men skulle även beskriva sin upplevelse av hur deras organisationer tillgodosåg möjlighet för fortbildning och policybemötande. I och med att respondenten skulle svara på frågor om deras arbetsgivare vill jag inte skapa svårighet senare i arbetslivet för respondenten. Detta är också anledningen till att alla svar och citat som skrivs ut i uppsat-

sen har översatts till svenska, för att inte svaren ska kunna kopplas ihop med någon av de som intervjuats.

I uppsatsen finns ett avsiktligt genomgående genusperspektiv. Detta i och med att genusfrågan bör belysas i all forskning som görs och att uppsatsens utgångspunkt är baserat på ett mänskligt rättighetsperspektiv. I och med detta har extra fokus lagts på kvinnoperspektiv, genusmedvetenhet hos organisationerna och uppmärksammande av jämlikhetsfrågor.

5. Resultatredovisning

Att kunskap ger bärning till utveckling är en grundsten för den konstruktivistiska tanken. Kunskap kan beskrivas på många olika sätt; den kan vara expertbetonad, elitistisk, folklig, individuell eller kollektiv. Denna uppsats vill beskriva att för att utveckling ska kunna ske krävs det kunskap på många olika sätt. Grundvalen denna uppsats vilar på är en socialkonstruktivistisk tanke. Habermas, Innes och Boohers beskriver alla språket, relationer individer emellan och erfarenheter som en stark grund för vad utveckling kan och bör baseras på. Denna uppsats, med hjälp av tidigare nämnda författare, visar på hur organisationer arbetar med genomförande av flyktingläger. Genom att ifrågasätta det givna och genom att teoretisera begreppet ”dialog” vill uppsatsen lyfta tankar hur teori och praktik kan hjälpa att utveckla varandra. Detta var även önskan kring Innes och Boohers utveckling av teorin DIAD och kollaborativ rationalitet, att även teori kan komma ur praktik. Inom den socialkonstruktivistiska tanken ses forskaren som en bidragande och påverkande faktor i den utveckling som sker. Habermas uttryckte, som tidigare nämnts, att institutioner påverkar medborgares vardagsliv. Det är här tanken om dialog kan göra skillnad för de människor som tvingas bo i flyktingläger. Genom att ge humanitära organisationer en mer teoretisk grund att arbeta utifrån kan förståelsen för deras arbete förtydligas, de kan själva tydligare resonera kring hur deras arbete ska förlöpa vilket i sin tur kan ge en större effekt. Enbart genom att granska hur inställning och arbetsförlopp ser ut hos organisationerna MSB och UNHCR ser ut idag jämför

med 20 år sedan kan en tydlig skillnad skönjas (Respondent 6 2015). Kunskap förändrar och det är viktigt att ta all typ av kunskap på allvar.

5.1 Policy om genomförande av flyktingläger

Till grund för denna undersökning ligger ett intresse att få reda på hur och på vilket sätt organisationer genomför flyktingläger. Med intervju som metod har individer med relevans för denna fråga, genom två organisationer med fokus på flyktingfrågor, fått svara på frågor kring deras arbete. En tydlighet som genomsyrat många av de intervjuades svar har varit den starka flexibiliteten och känsla för ad-hoc metoder som krävs för att ens kunna befinna sig i den kontext som flyktingläger gör. Dock ser situationen för hur och varför flyktingläger behövs, olika ut. Krig, konflikt och naturkatastrofer kan vara exempel på varför individer tvingas fly. Ibland är situationen så akut att människor inte ens hinner ta farväl av nära och kära. Andra gånger har en sakta eskalering av situationen skett, vilket lett till att tillståndet efter en viss tid inte längre känns hållbar för människan. Med hjälp av omvärldsanalyser kan organisationer förbereda sig för katastrofartade situationer och på så sätt mobilisera resurser i tid. Detta kan i sin tur göra att organisationerna kan befinna sig på plats innan människorna kommer dit. Andra gånger är situationen så kaosartad att människorna redan har hunnit fly. Organisationerna främsta syfte är då att skapa reda i kaoset.

The role and responsibility of the local and national authorities in site selection is of fundamental importance. Equally, the refugees themselves must be involved as early as possible. Ideally, the needs and human rights of the refugees should determine the size and layout of the site. In practice, a compromise has to be made when considering all of the relevant elements (UNHCR 2007 s. 207).

Som tidigare nämnt under 1.4 Centrala begrepp så omfattas begreppet flykting av lagar som avgör att en individ ses som en flykting. Men i och med egenskapen av att också vara mänskliga så ska en individ erkännas rättigheter. Både Handbook for Emergencies och The Sphere Project tar upp mänskliga rättigheter som ett fristående viktigt ämne. Båda publikationerna

nämner den Universella deklARATIONEN om mänskliga rättigheter som den grundläggande policyn för deras arbete i relation till mänskliga rättigheter. Handbook for Emergencies och The Sphere Project nämner även andra publikationer som kan gälla i specifika fall, exempelvis humanitär assistans, krigets lagar och flyktingkonventionen (The Sphere Project 2011 s. 357–367; UNHCR 2007 s. 51–52).

Ensuring the physical security of refugees is an essential part of all emergency operations. Uprooted people must be allowed to live in an environment that ensures their human right to life, liberty and security. Under refugee and human rights law, a host state is obliged to ensure the physical protection of those who reside within its borders, including refugees and others of concern to UNHCR (UNHCR 2007 s. 32).

Mänskliga rättigheter är ett övergripande ramverk som både MSB och UNHCR förhåller sig till. UNHCR:s Handbook for Emergencies nämner sin inställning till rättighetsbaserat arbete och community based approach (CBA) som viktiga delar i sin relation till de mänskliga rättigheterna. Detta är arbetsmetoder för att säkerställa en aktiv deltagarprocess och långsiktighet men har ingen aktiv roll i de mänskliga rättigheterna, även om en korrelation kan ses mellan begreppen och tillvägagångssätten. Rättighetsbaserat arbete syftar till tanken mellan rättighets- och skyldighetsbärare, något som i relation till mänskliga rättigheter är viktigt. I och med att en flykting (till skillnad från en IDP) inte längre befinner sig i sitt hemland så har länken mellan personen och den primära skyldighetsbäraren, staten, brutit. Detta betyder att en annan entitet behöver gå in och sörja för individens rättigheter. Om detta inte görs kommer stora grupper av människor leva utan att bli tillgodosedda de förmåner de har rätt till som människor. Att det värdland som individer flytt till inte under lag har något skyldighet att stå upp för och tillgodose personer deras rättigheter försvårar arbetet med att tillfredsställa individer deras behov och förmåner. UNHCR är den organisation av de granskade som arbetar med specifika beskyddandefrågor, något som MSB inte aktivt arbetar med. Dock måste det starkt påpekas att UNHCR aldrig går in i en process med inställningen att ta över en stats ansvar (UNHCR 2007 s. 17). De mänskliga rättigheterna är viktiga att ta upp i relation till genomförande av läger. Då staten som egentligen ska sörja för individers rättigheter inte tar ansvar för denna skyldighet så är det viktigt att uppmärksamma denna lucka som existerar, där många människor på flykt riskerar att falla i och på så sätt inte erkännas vad de har rätt till. UNHCR:s ingångsvärde och verksamhetsidé säger att:

UNHCR seeks to reduce situations of forced displacement by encouraging states and other institutions to create conditions which are conducive to the protection of human rights and the peaceful resolution of disputes (UNHCR 2007 s. XI).

Att mänskliga rättigheter innehar en viktig del av organisationernas tankar om sitt arbete kan skönjas i deras policy beskriven i Handbook for Emergencies. Planering i sin tur ses också som en central del i säkerställandet av ett adekvat läger där människan ska finna trygghet, hoppfullhet med en framtidstro. Förberedelser och beredskapsplaner är något både UNHCR och MSB arbetar med. UNHCR beskriver vikten av planering som:

.../ vital both before and during an emergency, and operations planning must be based on detailed needs, resource, and participatory assessments with women, girls, boys and men of concern. An essential element of good planning is to include all relevant actors (UN agencies, NGOs, Governments, Local Authorities and Civil Society) (UNHCR 2007 s. 61).

Som tidigare nämnts i uppsatsen kan vilken typ av planering som används i processen vara viktig för att påverka utfallet. Planering kan inverka på känslan individer har för sin egen möjlighet av påverkanskraft, säkerhet och utveckling. Att planera handlar om att skapa en relation mellan människa och plats. Humanitära organisationer arbetar relativt generellt men har olika standards på hur saker och ting går till. Då MSB och UNHCR är två olika parter ser deras uppdrag och organisationer olika ut. UNHCR kan ses som en kärna med resurser och pengar som skickar ut uppdrag till olika parter. MSB är främst en sekunderingspartner som tar på sig specifika uppdrag, dels från UNHCR men även andra organisationer och myndigheter. Gällande planeringsprocessen arbetar de dock relativt lika. UNHCR utgår från en så kallad "masterplan" beskriven i Handbook for Emergencies som redogör för hur flyktinglägret övergripande ska byggas. Planeringen utgår från individerna i en familj, vilket menas med 6–8 personer. 16 stycken av dessa familjer bildar därefter en "community" med cirka 80 personer. 16 communities bildar därefter ett "block". Fyra av dessa block skapar sedan en sektor vilket inbegriper cirka 5000 individer. 4 sektorer bildar sedan en "camp module" vilket innebär cirka 20 000 personer. Handboken menar att de som planerar lägret ska bejaka sociala or-

ganisationer, kulturella bakgrunder och familjestrukturer i sitt arbete som de viktigaste faktorerna inom planeringen. Denna information ska UNHCR:s personal göra sig förstådda sig med genom observationer, textanalys och i samtal med flyktingarna eller andra kunniga inom samhället (UNHCR 2007 s. 216). Då MSB i sin tur inte arbetar lika frekvent med flyktingläger utan har fler och andra typer av verksamhet existerar det inte någon specifik handbok på hur de praktiskt ska gå tillväga i sitt arbete. Anställda inom båda organisationerna nämner dock The Sphere Project som en vanlig och tillförlitlig källa för informationsinhämtning och kunskap, en handbok många humanitära organisationer och deras personal använder sig av i sitt arbete. Även The Sphere Project nämner planering som en vital del i processen där fokus bör ligga på att använda och förstärka de redan existerande resurserna:

[P]lanning should support existing social networks, contribute to safety and enable self-management by the affected population (The Sphere Project 2011 s. 257).

Flyktinglägers existens och verksamhet är som en stor del av denna värld baserad på politik och överenskommelser. För att ett flyktingläger ska få upprättas krävs det att en stat erbjuder en del av sitt territorium för ändamålet. Att regeringen i värdlandet engagerar sig i genomförande av ett läger är det mest ultimata för dem själva, de involverade organisationerna och flyktingarna. Genom att värdlandet är engagerat skapar det också ett engagemang för lokal politisk makt att vara närvarande i arbetet, vilket förenklar hela processen för alla involverade (Respondent 4 2015). Enligt en intervjuad projektkoordinator skapar kommunikationen mellan värdland och organisation även en starkare möjlighet till ett förbättrat långsiktigt läger som i sin tur även kan gynna de närliggande samhällena. Genom exempelvis utveckling av infrastruktur till området för flyktinglägret skapas även möjligheter både för flyktingar och övriga som handel och kommunikation. Allt detta menar respondenten främjar utveckling för framtiden (Respondent 3 2015). Det är inte heller bara politisk överenskommelse som ses som gynnande. Även lokal förankring mellan individer, civila samhället och organisationernas arbete är viktigt. Organisationerna värnar om lokalt ägandeskap där små tillvägagångssätt som att anställa människor från området eller att hyra maskiner och köpa lokala produkter ökar kunskapen markant. En av arkitekterna beskriver hur hans kollegor använde sig av tre personer på rad för att kunna markera raka linjer i terrängen. Efter detta kunde UNHCR hyra in avställda bulldozers i närmsta kommun för att kunna gräva fram linjerna till gator (Respondent 6 2015). En annan respondent beskriver att genom hans besök den lokala mark-

naden kunde personliga möten och vänskaper knytas, något som hen ansåg som ovärderligt för att kunna förankra sitt arbete (Respondent 1 2015):

The affected population is at the center of humanitarian action, and recognize that their active participation is essential to providing assistance in ways that best meet their needs, including these of vulnerable and socially excluded people. We will endeavor to support local efforts to prevent, prepare for and respond to disaster, and to the effect of conflict, and to reinforce the capacities of local actors at all levels (The Sphere Project 2011 s. 23).

Både UNHCR och MSB trycker på deltagande process som viktiga delar i hur ett läger bör planeras. UNHCR uttrycker att varje individ ska behandlas med jämlikhet och respekt, oavsett kön, religion, hudfärg, nationell eller etnisk härkomst, språk, sexuell preferens, ålder, socioekonomisk status eller liknande. Detta betyder att UNHCR:s anställda har som ansvar att skapa dialog med människor från olika delar av samhället. Ett exempel på ett deltagande bemötande är den checklista som UNHCR arbetar med vid första mötet med flyktingar, presenterad i bilaga 2. Denna beskriver hur UNHCR ska kunna skapa en lägesbild av vilka som kommer, var de kommer ifrån, kulturell bakgrund och specifika preferenser för att enklare kunna bedöma flyktingarnas primära behov. UNHCR nämner också i sin policy vikten att inte enbart fokusera på de uttalade ledarna då dessa kan vara selektiva med att ge ut information vilket i sin tur kan skapa en ojämn hantering av flyktingarna (UNHCR 2007 s. 183–184):

[K]eep a continual dialogue with women, men, girls and boys to build trust and confidence and to ensure active participation in planning, implementation and monitoring of service delivery (UNHCR 2007 s. 185).

Enligt UNHCR är en rättighetsbaserad inställning grunden för deras arbete med fokus på kapacitetsstärkande, egenstärkande process och självförverkligande. De arbetar efter CBA, vilket menas med att varje individ som är berörd av situationen ska ses som en aktiv partner med

resurser. Genom att säkerställa en process som gynnar de individuella och kollektiva kapaciteterna och resurserna hoppas organisationen att situationen upplevs mer egenägd vilket i sin tur skapar en mer långsiktigt hållbar utveckling (UNHCR 2007 s. 182):

The participatory assessment with refugees should form the basis for the operations plan. They are the single most important resource in meeting their own needs, and will have definite ideas on how this may best be done. The plan must strengthen the refugees' own resources and self-reliance and avoid creating dependency. The plan should also reflect the aim of a durable solution (UNHCR 2007 s. 94).

5.1.1 Analys kring policy om genomförande av flyktingläger

Alla de parametrar som nämnts som väsentliga delar för ett kvalitativt arbete finns benämnda i UNHCR:s Handbook for Emergencies; ett multifunktionellt team, en omvärldsanalys och situationsanpassning, stärka och bevara relationer med arbetande partners, fokus på lokal förankring och CBA (UNHCR 2008 s. 20). Som framgår tydligt i både Handbook for Emergencies och The Sphere Project lämnar båda organisationerna en stark tilltro till de mottagande flyktingarna som viktiga parter redan i planeringsfasen av ett läger med, fokus på deras mänskliga rättigheter. Genom att granska organisationernas policy utifrån Handbook for Emergencies och The Sphere Project kan en tydlig linje tydas; den mottagande parten av organisationernas arbete ska inte ses som en hjälplös entitet som ska räddas. Hen ska vara närvarande, få sin röst hörd med möjlighet att påverka organisationernas arbete och beslut både i fråga om teknikaliteter, sociala processer och flyktingens mänskliga rättigheter. Som uttryck i UNHCR:s policy:

Refugee women, girls, men and boys must be involved in designing and planning measures to meet their needs and in implementing those measures. The way the community is organized can help ensure that the refugees' specific skills are made use of and that the personnel for services at the site will come from the refugees (UNHCR 2007 s. 106).

The Sphere Project:

Local capacity; disaster-affected people possesses and acquire skills, knowledge and capacity to cope with, respond to and recover from disasters. Active participation in humanitarian response is an essential foundation of people's rights to life with dignity /.../ Explicit efforts to listen to, consult and engage people at an early stage will increase quality and community management later in the programmes (The Sphere Project 2011 s. 56).

Båda handböckerna och uttalanden från de anställda inom organisationerna talar ett mycket tydligt språk. Rent policymässigt kan organisationernas arbete sägas uppfylla första delen av den rationella kommunikationens operationalisering DIAD, **mångfald**. Denna del i teorin säger att kommunikationen som sker ska baseras på olika värderingar, perspektiv och källor. Detta kan tydligt bekräftas, både inom handböckerna och anställdas utsagor om att organisationerna är medvetna om vikten av denna tanke. Lokal förankring och flyktingars egna utsagor får en tydlig och stark roll i de policys som handböckerna beskriver ovan. Det uttrycks väl och tydligt att ett läger inte ska genomföras utan att den mottagande parten ska ha en röst med i processen. Lokal förankring är ett måste för att en positiv och gynnsam existens och utveckling av lägret. Att arbeta för en god kommunikation mellan den lokala politiska ledningen och organisationerna är sig i princip ett måste för att flyktinglägret ska kunna existera och individer få sina rättigheter tillgodosedda. Genom att samarbeta organisationer emellan skapas också ett kunskapsutbyte. Genom att söka lokal förankring i de individer som befinner sig i lägret menar organisationerna att deras arbete blir mer fruktbart. UNCHR använder sig av CBA-metoden för att utföra detta. MSB innehar själv ingen specifik arbetsmetod men följer de riktlinjer som The Sphere Project uttalat, vilket stöttar de lokals inblandning. Båda handböckerna förtydligar också vikten av en mänsklig rättighetsfokus i sitt arbete, som en vital del i deras praktiska arbete men även i relation till de stater och organisationer som de samarbetar med. UNHCR menar att det är viktigt att söka information utanför de traditionella makthavarna. Som nämnts tidigare är majoriteten av de som befinner sig i flyktingläger kvinnor. En jämställd representation är extremt viktig för att det arbete som blir utfört gynnar alla parter. Det kan påpekas att den formella eller informella strukturen som tidigare existerat kan ha raserats, vilket kan skapa problematik i vem som äger rätten att uttala sig i frågor. Vidare är maktperspektivet viktigt att relatera i denna fråga. Vem är det som talar, vem är det som har rätt att tala och vilka är det som inte hörs alls? I traditionellt mansdominerade kulturer kan

en skevhet uppstå i dialogen mellan organisation och mottagare om majoriteten av de nödställda blir en minoritet i diskussionssammanhang. Att UNHCR i sin policy trycker på vikten av att skapa dialog och en tvåvägskommunikation visar på en respekt inför de individer som organisationen arbetar för:

Det kan vara svårt att nå kvinnor i lägret, därför är det extra viktigt att inkludera dessa i processen. Det är vanligt att kvinnor inte är en del av ledarstrukturen i ett läger (Respondent 4 2015).

UNHCR:s Handbook for Emergencies trycker starkt på i relationen mellan organisationens CBA-arbete och flyktingarnas inställning till mänskliga rättigheter i relation till traditionell kultur och rättighet. UNHCR menar att de i sitt arbete med CBA starkt och tydligt ska arbeta mot de traditionella strukturer som visar bristande respekt för de mänskliga rättigheterna (UNHCR 2007 s. 199):

While it is important to work with the community and traditional mechanisms, it is also essential to agree on what issues they can and cannot address through these mechanisms to ensure individual human rights are respected (UNHCR 2007 s. 34).

Vad som ska nämnas är mångfaldens bredd, där organisationerna inte bara arbetar med den lokala individen som kunskapsbärare utan även politiska makthavare och andra organisationer. Detta skulle forskarna Innes och Booher kritisera och mena att den egna personliga uppfattningen av planeringen väger tyngre än den elitistiska maktinnehavarens tankar. I flertalet av de exempel som presenterats över trycker både organisationerna samt handböckerna på vikten av flyktingarnas egen kunskap. För att organisationerna ska kunna göra ett så bra jobb som möjligt krävs det att inkorporera de individer som arbetet berör.

Ovan nämnda resonemang speglar den andra delen i teorin om DIAD, **ömsesidigt beroende**. Utan mottagarnas kunskap och åsikter kan inte organisationerna göra ett så bra jobb som de annars skulle kunna ha gjort. Detta skapar en dynamisk process av kunskap där olika aktörer tar hjälp av och är beroende av varandra för största möjliga positiva resultat. Det är dock viktigt att nämna att parterna i denna situation ser annorlunda ut än i en vanlig stadsplaneringssituation. Den största makthavaren i denna situation är staten som skapar möjligheten för organisationerna att upprätta ett flyktingläger på dennes territorium. De innehar således veto i frå-

gan om hur, när och var arbete ska ske. Givetvis krävs det att landet följer de internationella traktat och regler de ratificerat men detta betyder inte att landet inte kan skjuta upp, försvåra eller problematisera situationen. Nummer två i ordningen är organisationen på plats. Denna innehar de ekonomiska medel för att utföra projekten och de politiska besluten att existera på plats. De innehar således också en maktposition i relation till flyktingen som i sig är helt utelämnad till både värdnation och organisation. Flyktingens makt ligger enbart i relation till de policys som skapas av organisationerna, således att individen ligger i fokus för organisationens arbete. Individens makt är helt avhängig organisationens välvilja att följa sin egen policy och göra ett så gott arbete som möjligt. Självklart existerar internationella traktat och uppförandekoder som nationer och organisationer ämnar följa. Som nämnts ovan menar Handbook for Emergencies att sociala organisationer, kulturella bakgrunder och familjestrukturer ska bejakas i planering. Detta ska göras med hjälp av observationer, textanalys och i samtal.

Samtal är tredje delen i Innes och Boohers teori om kollaborativ rationalitet och DIAD, **autentisk dialog**. Med detta menas att organisationen och mottagaren måste engagera sig i varandra där expertiskunskapen och den vardagliga kunskapen ska värderas lika högt. Båda handböckerna trycker starkt på mottagarens kunskap, tankar och resurser som grundläggande för deras arbete. Vad som kan anses problematiskt med de analyserade handböckerna är att de nämner att en dialog bör ske men ingen av handböckerna ger förslag eller exempel på hur detta kan ske på bästa sätt. Checklistan (bilaga 2) som UNHCR har arbetat fram för att hjälpa sina anställda att göra en lägesbedömning på de flyktingar som ankommer till lägret finns presenterat, men inte ett förtydligande på hur den kan användas på bästa sätt. Den problematik som organisationerna med sina policys står inför är att det kan te sig svårt att översätta den teoretiska kunskapen till praktiskt tillvägagångssätt då det inte finns beskrivet hur detta kan eller bör ske på mest adekvata sätt.

5.2 Genomförande och praxis av flyktingläger

[D]e har chansen att engagera sig i processen om de har möjligheten att föra en dialog om sin situation och sina behov. De ska veta att man lyssnar på dem och att slutresultatet svarar på det. Det är en demokratisk process där man som planerare får reda på vilka de mjuka värdena är (Respondent 5 2015).

Beroende på vem som äger kontraktet av lägret kan olika organisationer arbeta tillsammans, en procedur som är vanlig. Ofta går ämnesspecifika organisationer in och tar hand om den enhet de är specialiserade på, exempelvis sjukvård, WASH eller liknande. Vid tal om genomförande av flyktingläger måste det komma ihåg att varje situation är unik och bör hanteras situationsanpassat. I detta läge finns en förhoppning från organisationernas sida att den politiska makten i landet är så pass öppna och välvilliga att relationen mellan dem flyter smärtfritt och att de arbetar till fördel för flyktinglägrets bästa. Ett exempel på hur ett läger kan föras upp är MSB:s läger som byggts i Irak nära Dehouk. Detta är MSB:s första läger där de tagit hand om hela processen av planering och utförande. Vanligtvis arbetar MSB med enskilda bitar av ett flyktingläger, exempelvis att säkerställa ett adekvat boende för medarbetarna från organisationerna. I detta fall startade MSB och UNHCR med att göra en rekognoseringsresa för att granska de platser som kommunen i delstaten hade som möjlighet att tilldela. Här synades området där flyktinglägret skulle byggas. Vad som är viktigt att fokusera på vid rekognoseringsresan menar arkitekter och projektledare som frågats, är distansen från gränsen, topografi, vattenavrinning och möjligheten till elektricitet, alltså rena teknikaliteter för att kunna bygga ett resistent och hållbart läger. Väl på plats under genomförandefasen kunde MSB identifiera flertalet andra internationella organisationer som var villiga att hjälpa till och arbeta med lägret. Dessa bidrog med bland annat ingenjörer, WASH-expertter och ekonomiskt stöd (Respondent 3 2015). Just denna typ av amalgamering av kunskap organisationer emellan är en vital del i arbetets gång och något som för kunskapen genomförande av flyktingläger framåt. Problematik som kan uppstå är dock att ”för många kockar skapar inte en god gryta”. Om det finns för många röster med för mycket tycke och smak kan detta istället för att gynna arbetet snarare sakta ner processen. Tid spenderas då mest till att diskutera och komma överens snarare än att vara operativt och handlingskraftigt (Respondent 6 2015). När väl det operativa sätter igång gäller det att arbeta produktivt och pragmatiskt samtidigt som organisationerna arbetar under tidspress. MSB visste att de skulle bygga ett långtidsläger (behandlas ytterligare i nedanstående avsnitt) och valde att lägga mycket energi på att bygga långsiktigt.

Brunnar för avrinning grävdes och vattenteknik prioriterades. Lägret tog generellt något längre tid än vad som läggs på genomförande av ett läger, men organisationen hoppas att detta i sin tur ska gynna dem i längden (Respondent 3 2015; Respondent 7 2015).

Redan i planeringsfasen kan ett läger byggas i egenskap av att existera under längre eller kortare tid. Ett korttidsläger ämnas existera i cirka ett år. I dessa läger placeras tält direkt i marken efter att översta topplagret av jord har tagits bort. Av de flyktingläger som finns i dag är majoriteten långtidsläger. Med dessa läger är förberedelserna för flyktingarna mer tidskrävande men också skapta för att vara mer resistent. Cementgrunder kan läggas där tälten placeras på. Detta skapar möjligheten att kunna bygga vidare starkare bostadskomplex utifrån. Infrastruktur, vattentillförsel, sjukvård och möjligheten att tillreda mat är allt i bättre skick för dessa typer av läger, där tiden för boende sägs ligga på runt fem år. Efter detta går flyktinglägren från att vara temporära till att bli sedda som bosättningar. Vad som händer i denna situation är något helt annat där diskussion som illegala byggnationer, kåkstäder och annan typ av lagdiskussion förs. Diskussioner förs kring huruvida kort- eller långsiktiga läger är att föredra. Vidare existerar det även olika åsikter till huruvida läger ska ses som permanenta eller, oavsett hur länge det existerar, enbart ska ses som temporärt:

När jag ritade läger kunde jag misstänka att det var samma människor som skulle bo i lägret idag som det var då. En generation som vuxit upp och inte sett något annat än dessa läger /.../ men alla som jobbar med det här, generellt så vet man att många av dessa läger kommer bestå på lång tid och därför är det fel från början att se dem som tillfälliga men du har oftast ett land, ett värdland eller en region, som vill se dem som tillfälliga. Som till varje pris ibland absolut inte vill att de ska bli permanenta (Respondent 1 2015).

Som nämnts tidigare är relationen mellan landets politiska makthavare viktig. Detta kan påverka processens effektivitet och möjligheten för lägret att utvecklas. Det kan också påverka vilket typ av läger som prioriteras. Ett relativt rikt land ser större fördel med ett långsiktigt läger. Möjligheten att utveckla detta till ett mer bestående, permanent bostadsområde med riktiga hus och god infrastruktur kan vara bakomliggande tankar för den lokala politikens engagemang. En utveckling kan också ses i världen där många av de läger som ämnades existera som korttidsläger har utvecklats till långtidsläger. I dessa fall går UNHCR in och förbättrar den standard som finns för att människor ska få leva mer drägligt. Rent ytmässigt är

långtidsläger också något mer humant där varje individ tillräknas cirka 37.5 kvadratmeter yta. I korttidsläger delar varje individ på cirka en tredjedel av detta (Respondent 7 2015). Vad som är viktigt i fråga om dessa läger är rent tekniska bitar som vanliga individer kanske har svårt att tänka kring. I ett korttidsläger är latrinerna ofta underhålliga, tillgång till rent vatten och möjligheten att sköta sin personliga hygien kan vara problematisk. Detta i sin tur kan påverka närliggande miljö och flyktingarnas hälsa, där en humanitär katastrof med medicinska problem kan bli effekten om detta inte sköts på ett adekvat sätt (Respondent 1 2015; Respondent 3 2015).

Tid kan ses som en relevant och avgörande faktor för organisationer arbete. Som nämnts ovan valde MSB att lägga mer resurser och tid på att skapa ett läger bättre ska hålla i längden. Arkitekter som har intervjuats till studien trycker på fördelen med dialog i genomförande av nya projekt för att skapa en starkare långsiktighet:

När människor möts så ger det bättre möjligheter för trygghet, trivsamt och socialt utbyte vilket är extremt viktigt /.../ och det säger sig själv att ingen vill bo i ett område där det inte finns några värden, ingen mår bra av det. Ingen vill bo isolerat eller segregerat, när man bor samlat så bor man med andra och det ska kunna finnas ett möte där emellan helt enkelt (Respondent 5 2015).

Svårigheten när det kommer till flyktingläger är som tidigare nämnt tidspressen. I vissa fall sker en akut insats där reda i kaoset är prioritet nummer ett för organisationerna. Att ha några veckor på sig att förbereda inför att ta emot folk där situationen är en snabb och okontrollerad utveckling ger enbart möjligheten att skapa elementära rutnät i marken och ad-hoc lösningar (Respondent 1 2015). I andra fall kan läger planeras i förväg där möjligheten att lägga mer resurser och tid på att skapa ett anpassat läger till mottagarna. Generellt kan sägas att tidsplanen, oavsett om ett långtidsläger eller ett korttidsläger ska byggas, är knapp. En sekundering kan efterfrågas av exempelvis UNHCR till MSB där startdatum för arbetet redan har passerat (Respondent 3 2015):

[D]et finns många utmaningar men det stora problemet är egentligen det kaos som uppstår när massa människor tvingas fly och att över huvud taget få en egen plats att vara på där man ser livet som nödtorftigt, det är det stora svåra uppgiften från början för alla inblandade (Respondent 1 2015).

En annan avgörande faktor för organisationernas arbete är förståelse för den lokala situationen. En av arkitekterna som intervjuats beskrev en händelse i Kenya som exempel på när förståelse mellan organisation och flyktingar inte riktigt har fungerat. Lägret var totalt kaotiskt och sjuka människor kunde inte föras ut då vägar inte hade preparerats. Kommunikation hade inte uppstått med de beroende i lägret och när väl bulldozers lyckades ta sig igenom folkmassorna och skrapa upp det översta jordlagret uppkom något märkligt. Högar med jord på och längst med vägen uppstod, vilket visade sig vara begravda människor. I och med att jorden hade varit så hårt packad kunde människor i lägret inte begrava sina anhöriga (Respondent 1 2015). Det viktiga med planering är att komma ihåg vem som det planeras för, att ha människan i åtanke. Att planera utifrån exempelvis ett genusperspektiv kan vara mycket relevant för att skapa ett mer säkert och inkluderande läger för exempelvis kvinnor; vart toaletterna ligger, hur belysningen är placerad, går det att ta sig runt säkert i lägret kan vara teman som planerarna bör resonera kring. I och med att många läger växer kaotiskt och oplanerat utan någon slags ordning så utvecklas lägret planlöst (Respondent 6 2015). Att flyktinglägret ska fungera som ett mindre typ av samhälle gör att det krävs en viss eftertanke för allt att fungera:

Jag och andra planerare, vi kan tänka på att planera för samhällsfunktioner som gör att de går att utveckla, och det handlar enkelt om att det ska finnas ett vägnät, vattenförsörjning och det ska kunna utvecklas från något elementärt till något som kan bli bättre. Det måste finnas skolor, en skola från början är enbart en ruta på marken där en lärare står, nästa steg är att det finns tak över eleverna när det regnar och sen kanske det kan utvecklas till en mer permanent skola och det gäller alla samhällsfunktioner. Alla samhällsfunktioner som finns måste finnas i dessa typer av samhällen, handelsplats, marknad, det måste man tänka på från början (Respondent 1 2015).

I frågan om mänskliga rättigheter verkar kvinnors position och genusmedvetenhet ha en relativt stark förankring hos anställda på organisationerna. Både UNHCR och MSB arbetar starkt för jämställdhet, både bland anställda och mottagare. Som nämnts tidigare i ovan kapitel, nämns medvetenheten om kvinnors ställning i traditionella konstruktion och hur personal

inom organisationerna ska vara medvetna om dessa strukturer och arbeta med att inkludera kvinnor och minoriteter:

När det gäller sekundering så anställer vi lokalt. Vi försöker gynna ett genusperspektiv exempelvis genom att anställa kvinnliga chaufförer. Men det finns inte. Men vi utbildar ju och då kan vi ju utbilda kvinnor också (Respondent 1 2015).

Och:

Ofta i bedömningar så är det mycket informationsinhämtning där vi också försöker tänka på att få fram marginaliserade grupper och att olika befolkningsgrupper inte glöms bort när man inhämtar information (Respondent 2 2015).

Att ett genusperspektiv existerar hos medarbetarna inom organisationerna är självklart. Det är en central aspekt inom både MSB:s och UNHCR:s arbete och en del av den humanitära sfären. MSB arbetar starkt med exempelvis kvinnofrågor, där genusexperter kan inkluderas i rekognoseringsresor men de arbetar även förebyggande med jämställdhetsdiskussioner och vidareutbildning. Detta går hand i hand med den tydliga förändring som har kunnat skönjas i framför allt MSB:s fall gällande just kunskapsutveckling och acceptansen av nya tillvägagångssätt. Tidigare fanns det en stark personalpool med praktisk erfarenhet. Denna har på senaste tiden bytt ut till att bli mer akademiskt stark (Respondent 1 2015; Respondent 2 2015). Yrkeskategorier som existerar i arbetet med flyktingläger varierar enormt med allt från civilingenjörer till genusexperter, WASH-experter och säkerhetspersonal. Det ska dock tilläggas att arkitekters och stadsplanerares roll i processen inte alltid är en självklarhet. En stadsplanerare är expert på att skapa rum för människan, att se till deras behov men även resurser och kunskap:

Det kan bli problematiskt om det inte inkluderas stadsplanerare i arbetet med flyktingläger. De [civilingenjörerna] sitter på extremt mycket kunskap på hur man tekniskt ska kunna bygga extremt snabbt för extremt många. En planerares roll skulle snarare handla om hur man skulle kunna fördela de här tekniska lösningarna på ett bra sätt för att skapa ett bra sammanhang (Respondent 3 2015).

Planeringsfasen upptar generellt relativt liten tid av processen, dels för att det finns relativt standardiserade sätt att arbeta men även för att tiden är knapp. Den största utmaningen i arbetet är att komma ifrån de juridiska och praktiska svårigheterna menar en respondent. Genomförandefasen är det som tar längst tid medan avslutningsfasen nästan blir negligerad. Detta kan bero på en rad olika saker som tidsbrist, resursbrist samt att det inte heller prioriteras fullt ut. Erfarenhetsåterföring, menar en annan respondent, är otroligt viktigt i arbetet. Genom att i slutet av arbetet inte ge erfarenhetsåterföringsprocessen den tid som behövs är risken att kunskap går förlorad, som att behöva återuppfinna hjulet gång på gång. Många organisationer arbetar dock över gränserna och skapar tillsammans olika former av uppföljningsresor och seminarier för det arbete som utförts. Erfarenhetsåterföring både på ett tekniskt och personligt plan skapar en vidareutveckling av den kunskap som finns. Den stora fokusen gäller att se all den kunskap som finns och ta tillvara på den (Respondent 3 2015). Att organisationerna som varit i fokus i denna undersökning värnar om kunskapsutveckling och ökad förståelse för den sfar de verkar i går inte att ta miste på. Organisationerna arbetar på olika sätt för att bevara den kunskap som existerar hos sina anställda, där även vidareutbildning och specificering är relevant. UNHCR arbetar med ett intern-nät för anställda där relevant ny forskning, e-learning och samtida diskussioner presenteras (Respondent 7 2015). MSB i sin tur arbetar även dem med vidareutbildning av sin personal. Genusinriktat arbete är en del som har fått plats i organisationens verksamhet där expertis kan plockas in vid förarbete av ett läger för att säkerställa att dessa frågor berörs (Respondent 2 2015). Den tvärvetenskapliga tanken genomsyrar båda organisationernas arbetsmetoder där olika yrkesgrupper och expertis blandas för att skapa en så starkt kunskapsmässig grupp som möjligt. I genomförande av ett läger blandas yrkeskategorier som civilingenjörer med arkitekter, byggnadsarbetare, genusexperter, WASH-experter och många fler. Även den internationella närvaron är viktig för att få en stor bredd inom kunskapspektret. UNHCR är en internationell organisation med anställda från hela världen. MSB i sin tur är en svensk statlig organisation men har också en stark internationell närvaro i sina anställda (Respondent 1 2015). Detta kan ge en ökad förståelse för olika kontexter, kulturer, tillvägagångssätt och doktriner:

Väldigt många camptekniker har lång erfarenhet och så har vi i vår tur bundit ihop det med lokala ingenjörer. Det är något man måste göra när man arbetar med sånt här. Detta också för att få en hållbar och kostnadseffektiv insats (Respondent 1 2015).

Vid frågan om hur medarbetarna hos UNHCR och MSB ser på mänskliga rättigheter i deras arbete, hur de uppfattar att organisationen trycker på kunskapen om rättigheter och hur de anser att översätta rättigheterna till praxis svarar respondenterna emellan sig likartat:

Sverige har som land gått in i en konvention och MSB är en del av Sverige. Vi är partners med EU och FN som har sina definitioner och ansvar. Och mänskliga rättigheter är så himla stort. Vi har ingen djupdykning i hur vårt arbete kan korrelera med mänskliga rättigheter (Respondent 3 2015).

Och:

Låt säga att jag vill bygga en skola, då hade jag verkligen varit tvungen att verkligen kämpa för att få det att hända. Jag vet att barn har rätt till utbildning men ingenjörer är inte de som ska tillfrågas om skolor. Jag skulle säga att det är ovanligt att konstruera skolor och sjukvård (Respondent 7 2015).

Att olika anställda med olika kunskap och yrkesbakgrunder ska enas kring en fråga är en utmaning. Att söka konsensus är viktigt för att lyckas med ett bra arbete. I denna fråga krävs det att agera situationsanpassat och våga vara öppen för främmande och ny kunskap. Just gällande mänskliga rättigheter finns det starka policys och mycket kunskap i frågan. Problematiken med kunskapen verkar dock vara att den är väldigt riktad mot specifika ämnen, exempelvis genusrelaterat våld, beskydd eller väldigt basala rättigheter. När det kommer till kunskap om hur medarbetarna på organisationerna kan använda sin egen yrkesroll eller deras specifika arbetsuppgifter för att stärka rättigheterna är kunskapen mycket lägre. Att veta hur de själva kan översätta de beslut de tar till ett rättighetsanspråk verkar i princip obefintligt. Arkitekter som intervjuats vittnar om hur de under sin utbildning inte över huvud taget berör mänskliga rättigheter eller hur effekten av deras arbete kan påverka möjligheten till åtnjutandet av rättigheter hos mottagare (Respondent 5 2015). Att relatera sitt arbete till rättighetsaspekter verkar problematiskt:

Jag sitter ju oftast inte och tänker på CBA-aspekten eller MR-aspekten. Men vi gör ju ganska mycket inom de här aspekterna men man sitter inte och tänker på det (Respondent 3 2015).

Att inkorporera nedskrivna policys i verklig praxis vittnar respondenter om svårigheter, dels med hur organisationerna kan arbeta med rättighetsfrågor men också i synen på deltagandet av mottagarna. Som nämnt under kapitel 1.1 Problemformulering har guidade handböcker fått kritik för att vara alltför statiska och svårapplicerade i verkligheten. Liknande kritik har uttryckts av några av de respondenter som talats med:

Vi försöker få in konsultationshjälp och deltagandetankar och vi talar ofta och mycket med våra partners, men inte alls så mycket med mottagarna (Respondent 2 2015).

Och:

Dialog och deltagande processer, det är något som beskrivs i böckerna, men i verkliga livet, när det är en nödsituation så är det svårt att uppnå den tanken. Men senare, när lägret har lugnat ner sig och saker börjar falla på plats, då finns det möjlighet att tala med flyktingarna och modifiera campet (Respondent 7 2015).

Och:

De flesta i projekt vi arbetat med är generalister och många har svårt att applicera policys direkt på riktiga uppdrag (Respondent 3 2015).

Samt:

Jag tror väl inte att vi gör det [för en dialog med flyktingarna], under konstruktion så nej. Oftast så vet vi ju inte vilka som kommer vara där och det mandatet har vi inte heller att välja grupper eller etnisk tillhörighet som kommer bo där. Dock kan man resonera kring vilka som kommer bo i campet men det är svårt för oss att identifiera personer eller individer. Där är det mer viktigt att vi och FN organ har en bra dialog med kommun eller regering då man är inne på delar med beskydd som FN organen jobbar med mer (Respondent 3 2015).

Att dialog ses som en bra metod att möta flyktingarna på går inte att ta miste om, varken i handböckerna eller hos de respondenter som samtalats med. Det sker också andra tillvägagångssätt för att få fram viktig information kring vilka behov flyktingarna eventuellt kommer ha väl på plats. Att skapa en kontakt med närliggande politisk beslutandemakt är vanligt, att föra samtal med exempelvis borgmästare, andra organisationer som befinner sig i samma område eller till och med att organisationerna väljer att arbeta tillsammans i projektet. Även lokalanställning är ett sätt organisationerna förankrar sitt arbete hos de lokala individerna

(Respondent 1 2015). Att kunna revidera och föra diskussion senare under arbetets gång är något som kommit på tal flera gånger:

Ju längre lägret finns desto mer möjlighet så förs det en dialog, men i början av att lägret upprättas så kan det vara svårt med en dialog. Det gäller att snabbt vara observant för att se hur saker och ting fungerar, att kunna göra en snabb, de som jobbar med lägren att vara tillräckligt observanta och begripa vad som händer, men det är inte alltid lätt (Respondent 1 2015).

Och:

Såklart att det är bättre att ha dialogen innan en byggnation startar. Detta gör att vi kan skapa och utnyttja delar som inte är optimala för skydd till något annat, exempelvis en park eller liknande. Självklart är det bättre att ha en dialog med flyktingar innan planeringsprocessen börjar. Givetvis har vi en dialog under själva processen om det inte skett innan, men innan är alltid bättre (Respondent 7 2015).

5.2.1 Analys av genomförande och praxis av flyktingläger

Alla utsagor och exempel på hur medarbetare delar kunskap, lär sig mer och tar hjälp av varandra för att utveckla sig själva och sin yrkesroll är exempel på den **mångfald** som existerar inom MSB och UNHCR. Teorin kollaborativ rationalitet och DIAD beskriver just mångfald som en viktig del i processen för en positiv planerings- och byggnadsprocess. Kunskapen hos organisationerna i att göra ett tekniskt välfungerande läger verkar inte tryta. De individer som arbetar på plats har genom antingen akademisk kunskap och/eller praktiskt förfarande mycket att erbjuda för att göra ett adekvat jobb. Som tidigare nämnts i resultatredovisningen visar även respondenterna på en vilja att lära sig mer och att organisationerna i sig arbetar för en sådan utveckling. Respondenter har nämnt e-learning, seminarier, erfarenhetsresor och vidareutbildning som exempel på hur kunskap överförs anställda och organisationer emellan. Erfarenhetsåterföring har varit på tal och verkar enligt respondenter som en bra och inspirerande källa till förståelse för sitt arbete. Tyvärr vittnas det om att tid och resurser saknas för att medarbetare ska känna att de riktigt kan reflektera över det arbete som gjorts där en stor möjlighet till kunskap dessvärre försvinner. Genusfrågan får som nämnt en relativt stor plats i

organisationernas arbete. En relevant fråga i relation till detta begrepp är i vilken riktning organisationerna för denna diskussion. Ett uttalande från en av respondenterna kan granskas:

Jag tar kvinnor i beaktande mer än män eftersom de stannar hemma längre tid än männen. De [männen] måste gå till jobbet, så kvinnor ser saker som män inte gör eftersom de är ute ur bostaden när de arbetar. Så jag måste ta hänsyn till kvinnor. Ibland när jag arbetar jag lyssnar mer till kvinnor än män. Det måste vara en kompromiss. När det gäller frågor om marknaden och liknande, lutar jag mer på män eftersom de är i större andel av de som arbetar på marknaden. Men när det kommer till köket, dränering, skulle män inte veta något om eftersom det är kvinnor som arbetar med detta (Respondent 7 2015).

Uppenbarligen finns det en tanke kring behoven beroende på kön, vetskapen om genusrelaterat våld och hur belysning kan hjälpa till att skapa en tryggare plats är delar som respondenter har svarat som del i genusdiskussionen. Det är dock mycket intressant att se hur fördomar om vad kvinnlig och manlig kunskap förväntas vara. Givetvis kan en kultur inneha stereotypa åtaganden för könen, men detta behöver inte gälla alla lägen, alla tillfällen och alla individer. Detta visar också på den problematik som uppstår i frågan om mångfald, då denna respondent uppenbarligen redan har en åsikt om vem som ska få uttala sig om vad. Genus och dess problematik får alltså plats i organisationernas policy:s samt att medarbetare trycker på denna punkt som viktig i deras arbete. Dock visar ovanstående citat en problematik som existerar inom organisationerna. Vilken syn vill organisationerna förmedla i vad som ingår i genusbegreppet och hur överförs detta till medarbetarna och deras arbete?

Vad som även kan kritiseras i de svar som har getts är den brist på arkitekter och stadsplanerare hos de anställda vid sekunderingar och uppdrag. Här ska det inte förglömmas att UNHCR har anställda arkitekter och MSB tar hjälp av verksamma diton, men en brist på dessa yrkeskunniga i olika sammanhang verkar existera. Detta kritiseras av diverse respondenter som vill mena att framför allt stadsplanerarens roll i planeringen av flyktingläger är extremt viktig för att skapa ett inte enbart tekniskt välfungerade läger men även socialt för de som ämnas befinna sig där. En stadsplanerare och arkitekt har kunskap i områden som civilingenjörer och projektledare möjligtvis inte tänker på. För att ett läger långsiktigt ska kunna fungera på ett adekvat sätt för de boende kan dessa mjuka värden* vara viktiga att reflektera kring redan in-

---

* Värden av social och kulturell relevans snarare än teknikaliteter (Respondent 5 2015).

nan lägret byggs. Exempel kan vara platser för individer att kunna samlas, att vägarna ska vara säkra för kvinnor och barn att kunna ta sig runt i lägret, lekplatser, mödravårdsbehov och så vidare. Även rent byggnadstekniska bitar skulle effektiviseras och bli mer resistent om kunskap kring de boende blev större. Att veta att yazidier vid toalettbesök inte använder toalettpapper eller vatten för att rengöra sig utan använder sand (Respondent 1 2015) skulle byggnadstekniskt kunna hanteras och planerats för innan byggnation och inflyttning skedde, för att förhindra stopp i sanitetsflödet, att vatten inte stannar upp och en mer anpassa miljö för deras behov.

Flexibilitet och situationsanpassning är A och O för att en fungerande verksamhet ska existera. Dessa var orden från en av respondenterna på frågan om hur organisationen och medarbetarna tar sig till ny kunskap. Att båda organisationernas respondenter svarar ”samarbete” som en primär arbetssituation på plats vid genomförande av läger visar mycket på organisationernas just flexibilitet och situationsanpassning. Genom att plocka in olika organisationer i sitt arbete visar både UNHCR och MSB på en mångfald i sin pool av anställda, både i fråga om nationalitet, yrkeskunnsighet, genus, kulturkunskap och personliga erfarenheter. Även kunskap i form av samarbeten med den lokala kommunen, borgmästare eller annan politisk makt vittnas om. Lokal anställning händer, dit samtal och lärdom om den lokala kulturen sker, men vad säger att dessa individer har kunskap eller ger en objektiv bild av situationen. De behöver nödvändigtvis inte heller ha mer kunskap om den kultur som flyktinggruppen tillhör. Tvärvetenskaplig kunskap låter sig få mycket plats i verksamheterna där olika yrkesverksamma tillsammans arbetar fram idéer och möjligheter för ett enat resultat, ett hållbart flyktingläger. Många av respondenterna uttrycker ett behov av denna typ av olik tänkande individer i arbetsgrupperna då de själva ser sina hinder och begränsningar i sin kunskap och sitt utövande. Många av dem erkänner sina brister i kunskap om tvärvetenskapliga områden och uppmuntrar till en djupare och bredare kunskapspool. En av respondenterna uttrycker att ”jag är ingen stadsplanerare utan jag arbetar utifrån mitt eget huvud och sen har jag fått hjälp i olika omgångar” (Respondent 1 2015). Erfarenhetsåterföring och kunskapsutveckling är begrepp som många av respondenterna nämnt, att lära sig mer och brett är ett gemensamt intresse för många av respondenterna. Problematik som nämnts i tidigare kapitel är dock den teoretiserade kunskapen som skapats. Många av de anställda inom både MSB och UNHCR har en stark akademisk bakgrund men kritik från vissa respondenter har riktats att den praktiska kunskapen som förr varit så stark har börjat gå förlorad. Vidare riktas kritik mot de handböcker som organisationer arbetar utifrån, de är för teoretiska. Anställda ser alltså en svårighet med att

översätta den teoretiska kunskapen till praktiskt tillvägagångssätt. Här kan de mänskliga rättigheterna också nämnas som exempel. Vetskap om att organisationerna arbetar efter ett rättighetsperspektiv existerar, men många av respondenterna har svårt att relatera detta till sitt eget yrke och hur de i sin position kan främja en positiv utveckling. Ingen av respondenterna vittnar om expertkunskap i mänskliga rättigheter. Medarbetarna får viss vidareutbildning men i fråga om en yrkesexpert i mänskliga rättigheter som kan vara ansvarig för dessa mjuka värden finns ingen.

Habermas tanke om att olika värderingar, åsikter och perspektiv ska inkluderas kan med klarhet sägas hända i de yrkessamma förhållanden som finns organisationer och anställda emellan. Vad som däremot starkt kan kritiseras är att ingen vid tal om genomförande av flyktingläger ens nämner dialog med mottagaren som ett exempel på hur de arbetar. Inte en enda gång blir svaret att en gemensam process med flyktingarna inletts för att få veta deras behov. Inte en enda gång nämns den mottagande individens resurser som en möjlighet för samarbete mellan organisationerna och mottagarna. Inte en enda gång nämns den framtagna checklistan UNHCR har förberett i Handbook for Emergencies (bilaga 2) som ska göra det enklare för camp management att skapa förståelse för vilka individer de har att göra med i flyktinglägret. I många fall bemöts också frågor som exempelvis ”hur arbetar er organisation med mänskliga rättigheter” eller ”vad mer skulle kunna göras för att skapa ett mer långsiktigt läger” av tystnad med svårighet att svara på frågorna. I relation till Innes och Boohers stadsplaneringsteori och begreppet mångfald talar icke-uttalandena sitt tydliga språk. Organisationerna är duktiga på att vidareutbilda, samarbeta och sprida vidare kunskap. De är duktiga på byggnadstekniska delar och logistik. Men enbart emellan sig själva och andra organisationer. När det kommer till att inkludera icke-eliten, icke-experten har organisationerna det betydligt svårare i arbetet med genomförande av flyktingläger. Det visar också på svårigheten som medarbetarna har i hur de ska föra en mänsklig rättighetsprincip framåt, då många av har svårt att veta hur de kan arbeta med eller inkorporera begreppet i sitt arbete. Den subjektiva-subjektiva relationen som Habermas beskriver som en viktig del i den rationella kommunikationen uppstår således aldrig, då det enbart skapas en objektifierande syn från organisationen ner på flyktingen. I detta fall visar agerandet på att makt, pengar och elitism är det som styr.

Givetvis visar respondenter på situationer där de skapar en personlig relation till boende i lägret. Det existerar inte heller en icke-vilja att skapa en **autentisk dialog** parterna emellan.

”Rent planeringsmässigt kan organisationer försäkra om att möten hålls vid bra tider i bra lokaler så

att både män och kvinnor kan delta” (Respondent 4 2015). Många gånger vittnar respondenterna dock att detta inte är möjligt i den kaosartade, tidspressade situation som uppstår när flyktingkrisen är som mest akut. Att dialog kan skapas i efterhand, när lägret etablerats lite bättre och rutiner börjar skapas, verkar vara ett vanligare alternativ. I denna situation kan mångfald, autentisk dialog och ömsesidigt beroende kanske uppstå men som det ser ut idag är inte fallet. Organisationer arbetar fortfarande efter en relativt paternaliserande syn på flyktingen där denne ses som mottagaren av deras arbete och inte som en resurs eller som en deltagande part i processen. Långtidsläger, i jämförelse till korttidsläger, har dock visat sig vara mer effektiva i frågan om inkludering av flyktingar. Här finns en större möjlighet att ge tid till diskussion och tid att faktiskt agera på mottagarnas åsikter. Ett korttidsläger ämnar inte existera på samma premisser och tanken om lägets varande inte ser ut på samma sätt. Behovet för att säkerställa en dialogprocess är kanske inte heller lika stark, då vetskapen att individerna inte ska befinna sig i lägret lika länge är lugnande. Tyvärr vittnar verkligheten om en annan utsaga. Långtidsläger är i majoritet idag och en stor del av de korttidsläger som skapas utvecklas senare till att bli långtidsläger. Här existerar det två större problem. Ett; att bygga ett korttidsläger innebär att grundläggande teknikaliteter inte blir lika väl bearbetade som ett långtidsläger. Detta blir problematiskt om mottagarna senare ska bo på samma plats men under en längre tid. Två; i denna situation blir flyktingarnas mänskliga rättigheter ännu mer åsidosatta då inställningen till deras behov redan från start ett har ruckats på. Ännu längre tid kommer dessa individer få vänta på basala rättigheter och att få sina grundläggande behov tillgodosedda.

Den autentiska dialogen som Innes och Booher talar om menar att agenterna ska förhålla sig och vara beroende av varandra på ett ömsesidigt sätt. Båda parter ska ha resurser, kunskap och information som den andra vill ha del av för att ett **ömsesidigt beroende** ska uppnås. Det enda beroende som existerar idag är beroendet från flyktingen till organisationen, där individens livschanser i många fall kan vara avhängig den humanitära organisationens arbete. Givetvis bygger organisationernas existens på att det finns personer som behöver deras hjälp. Om de problem som leder till flyktingströmmar idag skulle försvinna skulle efterfrågan på humanitär hjälp också upphöra. Frågan är om detta någonsin skulle kunna uppstå ett ömsesidigt beroende mellan organisationer och flyktingar vid tal om flyktingläger. Detta skulle i sådant fall kräva att de humanitära organisationerna skapar sig en helt ny syn på sig själva och sitt uppdrag. En mer jämställd syn på de individer som organisationerna ska arbeta med (och inte för) krävs. Detta krävs också för att en autentisk dialog ska kunna uppstå. Som Habermas uttrycker i tanken om ideala samtal krävs det att ingen exkluderas, makt måste neutraliseras,

och strategiskt handlande måste avstås. I och med att den autentiska dialogen värderar vardaglig kunskap lika hög som expertkunskap krävs det en neutralisering av organisationernas position och att dessa tillsammans med flyktingarna samtalar och arbetar på samma nivå mot samma mål.

6. Avslutande diskussion och slutsats

Diskussioner och kunskap om individer som flyr, mänskliga rättigheter och flyktingläger är idag mer relevant än någonsin. I och med den stora människoförflyttningen på grund av krig, kriser och naturkatastrofer behövs gedigen kunskap och en öppen diskussion kring hur världen tillsammans kan ta sig an dessa frågor. Denna uppsats är inte ämnad att använd som information eller propaganda för främlingsfientliga tankar. Att förbättring i flyktingläger anses som en relevant fråga tar inte bort vikten av att världens länder bör agera solidariskt mot sina medmänniskor och arbeta mot en mer öppen värld. Politiska lösningar för att hantera de situationer som världen står inför är ett måste för att kunna hantera dagens situation men också framtiden. Diskussionen i denna uppsats behandlar enbart en liten del av de utmaningar som världen står inför tillsammans med diskussion om nya och utvecklade arbetsmetoder.

6.1 Utifrån teorin kollaborativ rationalitet, i vilken mån inkluderas flyktingar i det arbete humanitära organisationer för i genomförandet av flyktingläger samt vilka hinder kan stötas på i processen?

I och med den stora påverkanskraft områdesplanering har på individers känsla av hemmahörande och säkerhet, är vikten av stadsplanerare och arkitekter i genomförande av flyktingläger stor. Innes och Booher baserar sin idé om kollaborativ rationalitet på en ny tankeprocess om planering som icke-linjär och social med fokus på kunskap från de berörda parterna. Plane-

ring, enligt forskarna, ska ses som en kommunikativ aktion och inte enbart som en förberedd analys för beslutsfattarna. Att använda kollaborativ rationalitet som metod ska på längre sikt skapa ett mer hållbart samhälle där nya nätverk skapas, en ökad holistisk förståelse för sammanhang och ge ett mer transparent tillvägagångssätt där utveckling kan ske och observeras och inte bara talas om. Habermas säger att institutioner i samhället (*systemet*) påverkar medborgares vardagsliv (*livsvärden*) och att det är vardagslivet som ger människorna en kollektiv identitet. Maktsymmetri och särintressen menar han är de föremål som påverkar utveckling. Habermas, Innes och Booher tillhör den socialkonstruktivistiska skolan som för argumentet att kunskap är att komma över maktrelationer och outtalade antaganden. Genom att använda språk och välgrundade argument som metod kan den makt som idag styr sammanhanget, exempelvis pengar och särintressen, ifrågasättas och utmanas. Svårigheten är att maktintressena, exempelvis staten eller internationella organisationer, behöver erkänna flyktingarna som viktiga aktörer i sitt arbete med genomförande av flyktingläger. Endast då kan en jämlik relation mellan stat, organisationer och flyktingar uppstå. Problematiken är vem som är skyldighetsbäranden i denna situation. Varken UNHCR eller MSB existerar som ett komplement till den stat som inte längre kan utföra sina förpliktelser gentemot sina medborgare. Staten som flyktingarna tar sig till är den entitet som skyldighetslotten faller på. Uppenbarligen, som respondenter vittnar om, blir arbetet enklare och bättre om den politiska enheten inkluderas och är vänligt sinnad till det läger som byggs och de flyktingar som kommer befinna sig där. Två respondenter uttryckte följande: ”De är viktigt att host-communities tar flyktingar i beaktande och resonerar utifrån dem” (Respondent 7 2015) och: ”Prata med lokala, regionala och nationella regeringar, kommuner. Det är det som är den mest långsiktiga delen” (Respondent 3 2015). Diskussionen kommer tillbaka till maktintresse, ekonomisk kapacitet och vilja. Vad behövs göras för att omvärlden ska känna en medmänsklighet, ansvar och solidaritet med de människor som flyr sitt land och sitt hem? Den stora problematiken i denna fråga är att det inte existerar uttalade regler för hur och när andra länder ska agera, vilket gör att de internationella organisationerna behövs. Att på internationell nivå föra en diskussion om hur världens länder behöver ta större ansvar för världens medborgare.

Som först fram i resultatredovisning verkar både UNHCR och MSB för en stark **mångfald**. Handbook for Emergencies och The Sphere Project talar båda starkt för flyktingens rätt att göra sin röst hörd och påverka processen i lägret som de befinner sig i, Detta är själva grundvalen som hela organisationens arbete ska utgå från. Båda organisationer trycker på sin starka kunskapsbas med anställda från olika delar av världen, med olika expertiskunskaper, yrkes-

bakgrund, genusperspektiv och erfarenheter. Redan här kan organisationernas arbete i relation till kollaborativ rationalitet dock kritiseras. Innes och Booher menar att en bra designad process är A och O för att den kollaborativa rationaliteten ska vara effektiv. Enligt den empiri som denna undersökning bygger på vittnar verkligheten om något annorlunda. Det finns en diskrepans mellan den policy som organisationerna säger sig stå för och hur de agerar i verkliga sammanhang. Att flyktingar under genomförande av läger inte blir inkluderade visar att organisationerna fortfarande lider av, som betonats i tidigare forskning, en paternaliserande syn på mottagarna av deras arbete. Flyktingarna uttrycks i handböckerna som lika ansvariga och delaktiga i processen av genomförandefasen, men verkligheten vittnar annorlunda. Flyktingar ses inte som en resurs i genomförandet av ett läger. Inte heller innehar de den centrala position inom arbetet på det sättet som finns uttalat i Handbook for Emergencies eller The Sphere Project. De top-down beslut som forskning inom planering talat om lever fortfarande kvar. Projektledarna, arkitekterna och ingenjörerna är fortfarande idag de generella beslutsfattarna. Vidare kan även den jämställdhetsinriktning som både MSB och UNHCR säger sig verka för kritiserats. Respondenter från båda organisationer vittnar om svårigheter i att översätta de begrepp till praktik som ett genusinriktat arbetet bygger på, exempelvis kvinnoperspektiv, feminism och mänskliga rättigheter. Detta behöver inte betyda att ett genusinriktat arbete inte sker, men uppenbarligen saknas kunskap och tydligt tillvägagångssätt från organisationernas sida att praktiskt kunna utföra detta arbete.

I och med den avsaknad av dialog som existerar mellan organisationerna och flyktingarna har de två andra begreppen inom kollaborativ rationalitet inte fått lika mycket plats. Begreppen ömsesidigt beroende och autentisk dialog bygger på en grundläggande respekt för individen som en positiv resurs i planeringsprocessen. När inte ens det första stadiet, mångfald inom dialog uppstår är det svårt att se hur de övriga två begreppen skulle kunna erkännas och användas. I analyserna ovan syns en tydlig tendens, **ömsesidigt beroende** existerar inte mellan de humanitära organisationerna och flyktingarna idag. Givetvis är organisationernas existens avhängig flyktingarnas behov av hjälp, men det i sig kan inte vara likvärdigt med ett jämställt, ömsesidigt beroende. Den mottagande staten har en viktig del i hur välanpassat ett läger kan byggas. Staten är i detta fall den största makthavaren bland parterna, med de humanitära organisationerna efter sig. Som nämnts i ovan kapitel skulle ett ömsesidigt beroende enbart kunna uppstå om ramverket mellan alla parterna omvärderas och omstruktureras. Den processen skulle i sin tur leda till en helt ny politisk situation där statens högsta makt ifrågasätts av humanitära organisationer och enskilda individer. Helt plötsligt skulle statens ord och intres-

sen ligga på samma nivå med flyktingars önskemål och tankar. Men i och med att staten (såvida det handlar om en demokrati) ska utgå från folket kanske denna tanke inte är helt orimlig. Om ett ramverk som skapar möjlighet för stat, humanitär organisation och flyktingar att mötas på en jämlik och respektfull nivå, skulle ett ömsesidigt beroende kunna existera.

Habermas, Innes och Booher trycker alla på vikten av språket och en störningsfri kommunikation. Den **autentiska dialogen** härstammar ur Habermas idé om en subjektiv-subjektiv relation mellan de kommunicerande, alltså att de två parterna är jämlika och att deras anspråk är legitima, ärliga och förståeliga. Enligt DIAD ska deliberation som sker inte domineras av makt som existerar utanför processen utan allas åsikter ska få finnas och mötas med samma respekt. Den vardagliga kunskapen värderas lika högt som den specialiserade expertisen. Vid undersökning av Handbook for Emergencies och The Sphere Project, som organisationerna utgår från i sitt arbete, finns det ingen särskild plan eller struktur på hur en dialog med flyktingar skulle kunna se ut. Inte heller de intervjuer som skett kan visa på någon specifik metod kring om och i sådana fall hur organisationerna arbetar med att möta flyktingarna i en dialogprocess, än mindre hur den skulle kunna ske på ett jämlikt och icke-maktstyrt sätt.

Som studien visar existerar det en problematik att utföra långsiktigt adekvat arbete i kaosartade och tidspressade situationer. Detta leder till snabba beslut som enbart grundar sig på organisationernas medarbetares akademiska och praktiska kunskap. Denna kunskap ska inte förpassas som icke-korrekt. Dock krävs det att tanken som organisationerna själva för i Handbook for Emergencies och The Sphere Project, att den enskilda individen alltid är den bästa på att uttrycka sina behov, är den bästa att rådfråga och basera beslut på. Som nämnts i studien så byggs läger utifrån två principer, antingen som kortsiktigt eller långsiktigt läger. Som studien vittar så är majoriteten av de läger som byggs idag långsiktiga, med risken att de utvecklas till bosättningar. Som nämnts finns en fördel med de långsiktiga lägren, de blir oftare bättre uppförda rent byggnadstekniskt. Längre tid ökar chansen att boende i lägret har möjlighet att påverka den fortsatta utvecklingen med möjlighet för individer att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Det krävs att organisationer och stater börjar resonera kring hur och på vilket sätt flyktingläger ska existera. Som det ser ut nu vill en stor del av de stater som upprättar flyktingläger enbart se dem som temporära. Att erkänna ett mer permanent läger kräver mer av staten. Givetvis är detta en större politisk fråga. I de bästa av världar skulle ingen människa behöva fly. Men i de fall det nu sker kanske synen på flyktingläger måste ifrågasättas. Eventuellt att mer permanenta läger bör byggas redan från början?

En annan av de större frågorna som bör få mer plats i diskussionen är arkitekter och stadsplanerarens plats i genomförandeprocessen. Grunden till att en stadsplaneringsteori valdes till denna studie var den självklara tesen att planering bör föregås av en tanke om planeringen. Som studien visar uppstår detta inte i alla fall av genomförande av flyktingläger. Många gånger inkluderas inte planeringsexperter alls. Ingenjörer är experter på byggnadsteknisk kunskap. Att inte erkänna arkitekten eller stadsplaneraren som en vital del i genomförandeprocessen är som att neka de mjuka värdenas relevans i processen. Att lägret upprättas i tydliga sektioner med tillräcklig tillgång till vatten, frågor om avrinning och avlopp kan anses vara högre prioriterat än människans känsla av trygghet och påverkansmöjlighet. Hur kommer det sig att de mjuka värdena såsom trygghet, känsla av påverkanskraft, inspiration och ett socialt liv inte värderas lika högt? Med det sagt ska byggnadsteknikaliteter inte försummas. De är en viktig del för det vardagliga livet i lägren och för människors möjlighet att få vissa av sina rättigheter tillgodosedda, exempelvis i fråga om WASH och rätt till adekvat boende. Vad som dock inte ska förglömmas är att de mänskliga rättigheterna ska vara jämställda, ingen rättighet är mer värd än en annan. De mjuka värdena, såsom rätten till föreningsliv, rätt till familj, rätt till utbildning och arbete är också rättigheter som varje individ kan och ska ha rätt att kräva. Detta tyder också på att den interna kritiken som presenterats i ovan kapitel, att organisationer ofta missar att bejaka de sociala, politiska och kollektiva konsekvenserna på grund av liten lokal kunskap består. Den kritik som uttrycks gällande de handböcker som organisationer arbetar utifrån kan i detta fall också mötas. Som tidigare uttryckts anses handböckerna vara för statiska i relation till de situationer som medarbetarna ställs inför i fält. Kritik har också riktats att handböckerna riktar sig för mycket mot de fysiska delarna av planering och missar de politiska och sociala kontexterna. Problematiken som uppstår i dessa situationer är att det arbete som utförs missar att förankras till den lokala kontexten. Risken finns också att flyktingars mänskliga rättigheter hamnar i skymundan ifall dessa kontexter inte bejakas. Det arbete som organisationerna utför riskerar helt enkelt att sakna den verkan den annars skulle kunna göra, i och med att de individer som lever i dessa kontexter inte känner sig inkluderade, välkomna eller som en del av processen.

Tid är en mycket relevant del i genomförandet av ett flyktingläger. Som tidigare nämnts är situationen ofta kaosartad när människor flyr sina hem. En svårighet som uppstår i relation till detta är den tid som krävs för att en adekvat kollaborativ dialog ska kunna utföras. Exempel visar på deliberering som genomförts i över sex år för att komma fram till ett resultat med

stora kostnader som effekt (Booher & Innes, 2010, s. 48). Detta är dock ett extremfall som inte behöver visa hela bilden av hur lång tid det tar att med kollaborativ rationalitet i processen av genomförande. Respondenter talar även om vikten av kunskapsåterföring som viktig men hur detta negligeras av organisationerna i brist på resurser och tid. Uppenbarligen är tid en reell problematik för genomförandet av adekvata läger, både i planering och uppförandefas men även i att dra lärdom av sina projekt för att kunna veta vad som fungerar eller inte i framtiden. Detta är något som UNHCR och MSB behöver ta till sig och granska. Om viljan att en mer delibererande metod ska användas krävs det att inrätta tydliga ramar för hur och på vilket sätt detta ska kunna ske. Som Innes och Booher har uttryckt är detta mycket väsentligt för att en fungerande rationell kollaboration, utan spel för gallerierna, ska kunna uppstå. Vid fråga om vad respondenterna själva skulle kunna göra för att skapa ett bättre läger för flyktingar har svaren varit spridda:

Kommunicera i språk och format som är enkla att förstå med respekt och kulturella inslag för olika människor i communityt. Framför allt för barn, kvinnor och minoritetsgrupper (Respondent 4 2015).

Och:

Försöka lyfta blicken och se vad man kan bidra med. Kapacitetsbyggande faser, men för att börja så måste det finnas en mottagare. MSB kan bli bättre på att skaffa mer kapacitetsutvecklade projekt, uppföljningsfasen och att sluta cirkeln (Respondent 3 2015).

Och:

Vi skulle kunna arbeta mer och bättre med allt. Till exempel tvärgående perspektiv, det kan man alltid bli bättre på. Det är ju dock en resursfråga. Kunskapsåterföring är också en viktig aspekt då vi kommer in i korta, riktade perioder (Respondent 3 2015).

Samt:

Så även fast vi slår oss för bröstet så finns det mycket mer man kan göra, om man pratar om MR och beskydd, belysning och andra saker man hade kunnat föra annorlunda, exempelvis en delegation som pratar med flyktingarna. Nu har vi gjort så mycket som det går, men det hade kunnat göras mycket bättre (Respondent 1 2015).

Som har nämnt i ovan kapitel finns det flera fördelar med att DIAD används som metod för genomförande av flyktingläger. Fördelarna och de generella resultat för att använda kollaborativ rationalitet som metod i korthet är; 1) I och med att de humanitära organisationerna och flyktingarna får en ökad förståelse för varandra uppstår en ödmjukhet parterna emellan, vilket gör att de olika gruppernas intressen enklare kan skapa förståelse för varandra. 2) Då nya grupper får föra en talan kan nya relationer och förtroenden byggas. Detta skapar en ökad mångfald och tillit till alla parter i processen. 3) Alla parter lär sig av varandra, vilket i sin tur utvecklar självvrannsakan och utveckling av sina intressen. 4) Inte bara direkt effekt kan komma att upplevas men även sekundära och tertiära. Genom att parterna, de humanitära organisationerna och flyktingarna tillsammans har skapat något börjar gemensamma åsikter för mer holistiska lösningar att skapas. I och med att varken MSB eller UNHCR lever upp till de kvalifikationer som Innes och Booher har satt ut för kollaborativ rationalitet och DIAD finns det inget direkt resultat att granska. Vad det möjliga resultatet av vad rationell kollaboration och DIAD beskriver kan den självkritik som respondenterna gett kunna mötas på ett tydligt sätt. Kommunikationen blir bättre i och med att riktlinjer och möjlighet för deliberering skapas. Kapacitetsutveckling får fäste i och med att de deltagande parterna i processen får en ny typ av inlärningsmöjlighet. Det tvärgående perspektivet är något som organisationerna aktivt behöver arbeta med. Genom att använda en stadsplaneringsteori som grund för sitt arbete har ett öppnande för nya kunskaper och ämnen börjat. Sedan, givetvis går det alltid att göra saker ännu mer förfinade och ännu bättre.

6.2 Vilket förhållningssätt beskrivs i The Sphere Project, Handbook for Emergencies och av respondenternas kring flyktingarnas åtnjutande av sina mänskliga rättigheter?

Att tala om mänskliga rättigheter i denna uppsats handlar om att undersöka den kunskap om begreppet som MSB och UNHCR bygger sina verksamheter på. Genom att åskådliggöra detta begrepp hos de anställda på organisationerna finns det en förhoppning att kunskapen och intresset för att förbättra sitt arbete i relation till dessa frågor ska öka. Mänskliga rättigheter är ett komplext uttryck men krävs att granskas och diskuteras för att ens få en chans att existera, inte bara på papper men även i verkliga sammanhang. Om ingen vet om dem eller verkar för

rättigheternas existens spelar de ingen roll att de finns nedskrivna. Som studien vittnar har många av respondenterna svårt att se sin relation till flyktingars åtnjutande av mänskliga rättigheter. Svårighet kan uppstå gällande medarbetares tanke om tillämpning av ett genusperspektiv i sitt arbete. Att respondenter svarar att de ser skillnad på kvinnors och mäns åsikter beroende på den förutfattade meningen om var kvinnor och män befinner sig är skrämmande. Här berörs även en annan viktig aspekt i sammanhanget. Som nämnts i 1.1 Problemformulering så beskrivs humanitära organisationer ofta som post-koloniala med ett förlegat synsätt på sina medmänniskor. Att komma in som organisation och ”omforma” individer gentemot en mer liberal kultur kan på ett sätt ge kritikerna vatten på sin kvarn. Men att inte göra någonting alls och enbart bekräfta de strukturer som existerar (i majoritet) kan i sin tur bli problematiskt för alla inblandande. I relation till den forskning som presenterades tidigare i studien kan detta resonemang bekräfta den tidigare tanken om kvinnan som underordnad mannen. Det tyder också på den kritik som forskning pekar på att kvinnans roll i flyktingläger har varit att förenkla organisationens arbete och inte att förändra den strukturella problematik som existerar mellan könen.

Ja, jag tror att det går att förbättra mänskliga rättigheter för de boende bara om vi visste lite tydligare vad MR innebär. Just genom kanske att de får vara med och påverka hur lägret ska se ut (Respondent 1 2015).

Alltså, om ett förtydligande av mänskliga rättigheter sker, kanske de anställda på organisationerna enklare kan ta till sig begreppet och veta hur de ska inkorporera detta i sitt arbete. Som beskrivits i kapitel 2.1 talar rättsetikern och feministen Martha C. Nussbaum kring kapacitetsbegrepp, förmågelista och mänskliga rättigheter. Ett tankeexperiment tilldelas nu här; Nussbaum tillgodoser verktyg för att eventuellt skapa en enklare förståelse för rättigheterna. Som nämnts tidigare i studien menar Nussbaum att förmågelistan är kopplad till människans känsla för ett värdigt och gott liv. Genom att lyssna till individers egna utsagor om deras kapaciteter och resurser tillgodoses dessa individer en känsla av att bli hörd. Om dessa resurser och kapaciteter sedan används kan detta medföra en starkare känsla av förankring med möjlighet till psykisk och fysisk investering i platsen individen som befinner sig på. Att befinna sig i en flyktingsituation i 17 år utan att någonsin känna sig lyssnad på kan vara en ödeläggande känsla för en människa. Genom att inkludera och arbeta utifrån förmågelistan kan det dels ge individen en känsla av ägandeskap och styrka men också att organisationerna och dess anställda enklare får vägmärken att arbeta mot. Genom att arbeta med kapaciteter blir inne-

bördan av de mänskliga rättigheterna förhoppningsvis mer lättillgängliga, enklare att förstå och enklare att uttrycka. Demokratiska överläggningar menar Nussbaum är nödvändiga vid beslutsfattning av rätten till förmågor. Denna idé samspelar med den kollaborativa rationalitetens tanke om en autentisk dialog för att säkerställa en gemensam metod. Både Nussbaum, Habermas, Innes och Booher vurmar för den deliberativa tanken kring genomförande där flyktingar, oavsett om det samtalas om behov, rättigheter eller nödvändigheter, helt enkelt får vara delta i processen och påverka utgången. Nussbaum menar också att förmågelistan kan ha en avgörande roll i beslutsprocesser. Detta i och med, i hennes utsagor, då förmågelistan hjälper till att förtydliga de mänskliga rättigheterna och gör dem överskådliga. På samma sätt uttrycker tanken om kollaborativ rationalitet att en kommunikativ aktion förtydligar behov och åsikter, skapar en dynamisk process och jämlikt möte, snarare än enbart förbereda för beslutsfattning hos eliten. Kanske att MSB och UNHCR kan ta hjälp av Nussbaums tankar om förmågelistan för att skapa ett enklare ramverk för sina anställda att arbeta utifrån? Genom att använda en kollaborativ rationalitetsmetod så säkerställs en icke-linjär, social process där alla parter kan komma till tals och bli lyssnade på. Ett förenklande eller utbildande, av mänskliga rättigheter gör att både personal och mottagare tydligare kan förstå hur de kan påverka rådande situation.

6.3 Slutsats

Någonstans så slutar denna studie där den tog vid, hos tidigare forskning. Som nämnt i kapitlet uppstod den ”nya biståndspolitiken” tillsammans med ”stadsplaneringens nya paradigm” ungefär samtidigt på 1990-talet. Tanken om kommunikation, distribuerandet av makt, den sociala processen, rättighetsarbete och individen som nyckelaktör fick under denna tid fäste. Dessa tankar lever fortfarande kvar inom både humanitär verksamhet och stadsplanering. Dessvärre, som denna studie vittnar, är utvecklingen från policy till praxis svår att utföra. För att återknyta till den första frågeställning som ställdes i början av uppsatsen ”*Utifrån teorin kollaborativ rationalitet, i vilken mån inkluderas flyktingar i det arbete humanitära organisationer för i genomförandet av flyktingläger samt vilka hinder kan stötas på i processen?*” kan det korta svaret enkelt vara: Mycket låg mån. I alla fall i utifrån den kollaborativa rationalitetens glasögon. ”Ord men inga visor” heter studien för att vittna om den problematik som humanitära organisationer står inför idag. Det är enkelt att måla upp visioner och utsa-

gor, att lägga makt hos de maktlösa i ordform. Men vad händer när orden ska bli visor, när orden ska bli genomförda? Givetvis finns det en rad problematik med att använda sig av kollaborativ rationalitet som metod. Den starkaste kritiken som respondenter har uttryckt tillsammans med generella reflektioner kring sitt arbete är den uppenbara tidsbrist som existerar. Likaså det resonemang som förts kring det ömsesidiga utbytet som teorin kräver verkar vara problematisk att uppnå. Inte bara enskilda individer behöver förändra attityd och bemötande gentemot flyktingparterna utan detta krävs även förändras på organisations- och statsnivå. Som allting annat är svaret om dialog sker inte svart eller vitt. De respondenter som intervjuats till studien visar alla på ett engagemang och en vilja att forma ett så passande läger som möjligt för flyktingarna. Många av dem vittnar även om genomföranden av dialogsituationer med mottagarna, men som ovan nämnts sker detta oftast i ett senare skede av processen. Under planering och uppförandefast upplever många av respondenterna att tiden är för knapp och situationen för kaosartad för att en dialog ska uppstå. Resultatredovisningen ovan ger tydliga indikationer på hur medarbetare hos UNHCR och MSB är verksamma, förhåller sig till policy och hur de ser på verkligheten i sina arbetssituationer. Ett relativt tydligt och enigt uttalande skönjas hos majoriteten av respondenterna. Policy och praxis är svår att få att gå hand i hand. Som tidigare nämnts existerar det en stark vilja hos de anställda att göra ett bra jobb för en positiv utveckling. En av respondenterna uttryckte att ”det är jätteviktigt att hela tiden se från människans behov och inte stirra sig blind på de byggnadstekniska delarna” (Respondent 1, 2015). Det krävs ett större krafttag från organisationerna att tydliggöra de metoder deras anställda ska arbeta utifrån. Det existerar enligt denna studie en diskrepans i den policy som beskrivs i Handbook for Emergencies och The Sphere Project gentemot den verklighet som respondenterna beskriver. Vad denna studie visar på är att det existerar mycket elitistisk kunskap och starka praktiska erfarenheter men en svårighet att utföra dessa praktiskt.

Genom att försöka sammankoppla den kunskap som finns kring humanitär verksamhet och den långsiktiga tanken i fråga om genomförande av flyktingläger, kanske ett mer anpassat läger för de som befinner sig där kan utvecklas. Vad som krävs är att de existerande erfarenheterna blandas upp med lokal kunskap för att kunna möta den positiva utkomst som DIAD menar sig ge. Stark teori existerar men vad som skulle främja den rationella kollaborationen är en mer tvärvetenskaplig syn på flyktingläger, att ytterligare teoretisera den praktiska kunskap som finns och att tillåta fler att inkluderas processen. Om organisationerna står för sin policy gäller det att hitta ett sätt att hantera den akuta fasen tillsammans med ett mer holistiskt och långsiktigt tänk i hur organisationerna ska hantera situationen de står inför. Organisationerna

måste skapa bättre ramverk för hur deras anställda ska kunna implementera de policys som finns. Som nämndes i inledningen av denna studie behövs sambandet mellan akut, temporärt humanitär organisationsarbetare och långbart utvecklingsarbete stärkas. Detta behövs fortfarande. Detta tillsammans med större förståelse mellan teoretisk och praktisk kunskap för att kunna förbättra arbetet och göra flyktingläger mer anpassade till de som tvingas befinna sig i dem. Vad denna studie har försökt att göra är att skapa ett närmre samband mellan teori och praktik genom att visa på den problematik som existerar mellan just policy och praxis. Givetvis finns det hinder i vägen som försvårar processen, något som har försökts bemötas. Uppsatsen vurnar för en dialogprocess där kollaborativ rationalitet skulle kunna vara ett potentiellt ramverk för hur UNHCR och MSB kan närma sig ett samspel mellan just humanitärt och långsiktigt utvecklingsarbete. Planeringens grundtanke om att planering handlar om att skapa en relation mellan medborgare och makt kan verka som ledstjärna för organisationernas arbete. Studien hoppas även att Nussbaums tankar kring kapacitetsbegreppet kan få organisationerna att börja fundera i större banor gällande mänskliga rättigheter och hur de mer aktivt kan arbeta med det. Genom att se flyktingar som resurser istället för problem kan organisationerna dels enklare möta de krav som ställs inom DIAD för att en kollaborativ rationalitet ska kunna uppstå. Det hjälper också organisationerna i arbetet med flyktingarna eftersom dessa i och med sin kunskap och kompetens kan avlasta organisationernas arbete. I och med den positiva mottagande och respons som respondenterna gett vid samtal om en starkare dialog i genomförandeprocessen av flyktingläger, verkar inte tanken om en utveckling gentemot en mer deltagande process i genomförandet av flyktinglägret behöva vara för långt borta. Givetvis uppstår det frågor och svårigheter i och med detta. Vad kan organisationerna göra för att förenkla och skapa möjligheter för sina medarbetare att tillåta en kollaborativ rationalitet att uppstå? Kan handböcker utvecklas till att ge ytterligare praktisk kunskap i hur denna typ av process kan gå till? En annan viktig del av processen som skulle behöva undersökas ytterligare är den känsla som flyktingarna bär på. Denna studie bygger på kunskap och empiri baserad på anställda och yrkesverksamma inom organisationerna som arbetar med flyktinglägren. Hur skulle svaren se ut om samma undersökning med fokus på dialogprocesser och kollaborativ rationalitet skulle granskas ur flyktingarnas perspektiv? Känner sig flyktingarna åsidosatta, anser de sig få sina rättigheter tillgodosedda och vad har de för förslag på hur deras röst skulle kunna få mer kraft?

17 år är lång tid, under de åren ska man hinna introduceras till ett bra sammanhang. Att man kan göra förändringar med mycket små medel, kanske i en redan påbörjad process eller en avslutad /.../ men med små medel kan man skapa stor förändring (Respondent 5 2015).

Den socialkonstruktivistiska tanken som uppsatsen utgår från, bygger på idén om samhället som konstruerat. Allt vi tror på och är övertygade om kan vi förändra. Genom att relatera till varandra kan vi samla in mer information och detta förändrar vår uppfattning om verkligheten. Tanken om kvinnan som hemmavarande och flyktingar som enbart behöver hjälp eller tanken om humanitära organisationer som räddare i nöden kan allt utmanas för att skapa en ny bild av verkligheten. Det är detta som i sin tur är vad som driver utveckling och kunskap framåt. Så genom en starkare tvärvetenskaplig kunskapsbas kan förståelsen för hur genomförande av flyktingläger mer optimalt kan gå tillväga. Denna studie vill vara med och bidra till den kunskapsbasen genom att sammanknyta stadsplanering, mänskliga rättigheter och genomförande av flyktingläger.

Referenser

Publikationer och böcker

Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, G., & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (Vol. 3). Lund: Studentlitteratur.

Booher, D. E., & Innes, J. E. (2002). Network power in collaborative planning. *Journal of planning and education research*, 21 (3), 221–236.

Booher, D. E., & Innes, J. E. (2010). *Planning with complexity. An introduction to collaborative rationality for public policy*. Oxon: Routledge.

Bryman, A. (2001). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Vol. 1:2). Malmö: Liber.

Cornwall, A. (2006). Historical perspectives on participation in development. *Commonwealth & Comparative Politics*, 44 (1), 62–83.

Cornwall, A., & Nyamu-Musembi, C. (2004). *What is the “rights-based approach” all about? Perspectives from international development agencies*. Sussex: Institute of Development studies.

Duvvury, N., & Kapur, A. (2006). *A Rights-Based Approach to Realizing the Economic and Social Rights of Poor and Marginalized Women*. Washington: International Center for Research on Women.

Ekengren, A.-M., & Hinnfors, J. (2012). *Uppsatshandbok. Hur du lyckas med din uppsats*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksen Oddvar, E., & Weigård, J. (2000). *Habermas politiska teori*. Lund: Studentlitteratur.

Fisher, D. I. (2007). *Mänskliga rättigheter. En introduktion* (Vol. 4:3). Stockholm: Nordstedts Juridik.

Foley, J. (2007). Communicative planning theory and community initiatives. *Working papers 1991–2000* (Paper 8).

Harris, N. (2005). Collaborative planning from theoretical foundations to practice forms . i P. Allmendinger, & M. Tewdwr-Jones, *Planning futures. New directions for planning theory*. London: Routledge.

Healey, P. (1997). *Collaborative planning: Shaping places in fragmented societies*. London: Macmillian Press LDT.

Herz, M. (2007). *Refugee camps in Chad: planning strategies and the architect's involvement in the humanitarian dilemma*. United Nations High Commissioner for Refugees, Policy Development and Evaluation Service, Geneva.

Hyndman, J. (2000). *Managing displacement: refugees and the politics of humanitarianism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hyndman, J., & Giles, W. (2011). Waiting for what? The feminization of asylum in protracted situations. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 18 (3), 361–379 .

Innes, J. E. (1998). Information in communicative planning. American Planning Association. *Journal of the American Planning Association*, 64 (1), 52–63.

Loescher, G. (2003). UNHCR at Fifty: Refugee protection and world politics. i M. Gibney, G. Loescher, & N. Steiner, *Problems of protection. The UNHCR, refugees and human rights*. London: Routledge.

Mason, E. (1997). UNHCR, Human rights and refugees collection and dissemination of sources. *International journal of of legal information*, 25, 35–86.

Milner, J. (2014). i Elena Fiddian-Qasiyeh, Gil Loescher, Katy Long och Nando Sigona Protracted Refugee Situation. *The Oxford handbook of refugees and forced migration studies*. Oxford: Oxford University Press.

Moser, C. O. (1993). *Gender planning and development. Theory, practice and training*. London: Routledge.

Nussbaum, M. C. (1997). Capabilities and Human Rights. *Fordham Law Review*, 66 (2). Fordham University school of Law.

Nussbaum, M. C. (2013). *Främja förmågor. En modell för mänsklig utveckling*. Stockholm: Karneval förlag.

Olivius, E. (2014). *Governing Refugees through Gender. Equality Care, Control, Emancipation*. Umeå: Department of Political Science & Umeå Centre for Gender Studies, Graduate School for Gender Studies.

Sager, T. (2009). Responsibilities of theorists: The case of communicative planning theory. *Progress in planning*, 72, 1–51. Elsevier.

Stevenson, A., & Sutton, R. (2011). There's No Place Like a Refugee Camp? Urban Planning and Participation in the Camp Context. *Refuge*, 28 (1), 137–148. York University.

The Sphere Project. (2011). *The Sphere Project Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response* (Vol. 3). Rugby: The Sphere Project.

UNHCR. (2007). *Handbook for Emergencies* . United Nations High Commissioner for Refugees. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

UNHCR. (2012). *The state of the World's Refugees. In Search of Solidarity*. The office of the United Nation High Commissioner for Refugees. UNHCR.

UNHCR. (2015). *UNHCR Global Trends. Forced displacement in 2014*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

Van Damme, W. (den 05 08 1995). Do refugees belong in camps? Experiences from Goma and Guinea. *The Lancet*, 360–362.

Zivkovic, Z. (1995). Inledning. i M. C. Nussbaum, Känslans skärpa, tankens inlevelse. *Essäer om etik och politik* (s. 7–21). Stockholm: Brutus Östling.

Internetsidor

Andersson, K.-O. (2013). *Tänkare i tiden - Martha Nussbaum*. Hämtat från Pedagogiska Magasinet: http://www.lararnasnyheter.se/PM_13_04s80nussbaum.html den 22 05 2015

Hedin, A. (1996). *En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju*. Hämtat från Uppsala Universitet: <https://studentportalen.uu.se/uusp-filearea-tool/download.action?nodeId=459535&toolAttachmentId=108197> den 08 04 2015

MSB, Myndighet för samhällsskydd och beredskap. (2015). *Så här arbetar MSB med internationella insatser*. Hämtat från Myndighet för samhällsskydd och beredskap: <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Internationella-insatser/Sa-har-arbetar-MSB/> den 13 10 2015

Intervjuer

Respondent 1. (08 07 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Respondent 2. (29 05 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Respondent 3. (15 06 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Respondent 4. (11 05 2015 och 25 07 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Respondent 5. (03 07 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Respondent 6. (29 06 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Respondent 7. (20 09 2015). (M. Ekstrand, Intervjuare)

Bilagor

BILAGA 1.

Namn
Datum
Tid
Organisation/yrke
Position
Typ av intervju

Innan intervjun:

Frågeställning:

*Tänkt på att alla frågor ska genomsyras av **kvinnoperspektiv!**
Be gärna om tydliga **exempel!**
Utmaningar/prioriteringar!*

<i>Fokus</i>	<i>Bakgrund – vad vill jag veta</i>	<i>Faktiska frågor</i>
Flyktingläger	Information kring flyktingläger	<ol style="list-style-type: none"> 1. Beskriv kortfattat processen hur ett flyktingläger planeras och uppförs? 2. Vad är de största utmaningarna i processen med planering och uppförande av flyktingläger, framför allt för kvinnor? 3. Hur ser er relation till MSB/UNHCR ut?
MR	Synen på MR i arbetet MR kopplat till kapacitet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Hur ser MSB/UNHCR på MR? 4.1 Hur prioriterar ni? 5. (Hur förankrar ni MR-policyn i ert arbete?) 6. Hur ser MSB/UNHCR i sitt arbete på den stat som de verkar inom? Är de skyldighetsbärarna till MR? Hur ser MSB på sig själv?

<p>Mångfald</p>	<p>Inkorporering av olika bakgrund, kulturer och kunskap</p> <p>Kunskapssökande?</p> <p>Kvinnoperspektivet</p>	<p>7. Var hämtar MSB/UNHCR inputs och kunskap från för planering och uppförande av flyktingläger?</p> <p>8. Är MSB/UNHCR positiva till ny kunskap/allmän input i sitt arbete? Ex: Var hämtar ni inspiration? Hur verkar ni mot ett eurocentrisk perspektiv?</p> <p>9. Anser MSB/UNHCR att det saknas något inom det sätt som ni arbetar idag, i relation till de policys ni arbetar efter (ex jämställdhetspolicet, CBA..)?</p> <p>10. Hur ser du att kvinnan får plats i planeringsperspektivet inom MSB/UNHCR:s arbete? Ex: Är hon särskilt utsatt vilket kräver speciella förhållningssätt?</p>
<p>Ömsesidigt beroende</p>	<p>Är UNHCR/MSB beroende av individerna i flyktingläger?</p>	<p>11. Hur ser MSB/UNHCR på de personer som bor i flyktingläger? Ex: Ser ni dem som resurser till ert arbete? Ger de er kunskap/inspiration? Förs det dialog?</p>
<p>Autentisk dialog</p>	<p>Kommunikation</p>	<p>12. Använder sig MSB/UNHCR av kommunikation som ett verktyg för förbättrad förståelse för de individer som befinner sig i flyktingläger och ert arbete generellt? 12.1 Hur ser den kommunikationen ut? 12.2 Om ej, behövs den? Hur skulle det kunna se ut?</p> <p>13. Får de individer som befinner sig i flyktingläger möjlighet att påverka sin vardag? 13.1 På vilket sätt? 13.2 Kan det förbättras? Om ja, hur?</p> <p>14. Skulle mer kunna göras för att skapa ett mer långsiktigt gynnande läger för de som befinner sig där? Framför allt kvinnorna?</p>

Checklist for Initial Participatory Assessment

This checklist is based on a refugee influx, it should be modified in the light of the actual nature of the emergency.

Who are the refugees, their numbers, and pattern of arrival

- Approximately how many refugees are there?
- Where have the refugees come from? Why?
- What is the rate of arrival? Is it likely to increase or decrease?
- What is the total number likely to arrive?
- What is the location of the arrival points and of the sites where people are settling (latitude and longitude)?
- Are the refugees arriving as individuals or in groups? Are these family groups, clans, tribal, ethnic or village groups?
- Are families, village groups and communities intact?
- How are the refugees organized? Are there group or community female/male leaders?
- How are the refugees traveling – on foot, in vehicles?
- What is the sex ratio of the population?
- What is the age profile of the population? Can a breakdown by age and sex be given – under five's, age 5 to 17 years, 18 years and over?
- How many unaccompanied and separated children (by age and sex) are there? What is their condition?
- What was the social and economic situation of the refugee women and men prior to their flight?
- What are their skills and languages? What is their ethnic and cultural background?
- Are there individuals or groups with specific needs? Are there particular groups at more risk by the situation? (e.g. persons with disabilities, unaccompanied and separated children or older people in need of support).
- What are the diet, shelter, and sanitation practices of the refugees?
- What is the security situation within the population – is there a need for separation between different groups, are there armed groups within the population?
- Are single women protected or is there a need for special consideration in camp design or shelter provision?
- What is the formal legal status of the refugees?